

PRZEPISY PRAKTYKI SZKOLNEJ

(Repetitorium ustaw szkolnych, planów i regulaminów w zakresie szkół ludowych w Galicyi).

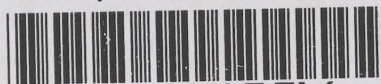
**DO UŻYTKU
KANDYDATÓW NAUCZYCIELSKICH I NAUCZYCIELI**

OPRACOWAŁ

ANTONI J. MIKUŁSKI.

**KRAKÓW,
NAKŁADEM KSIĘGARNI FABIANA I HIMMELBLAU.
1911.**

ЛННБ України ім. В. Стефаника

01349455V

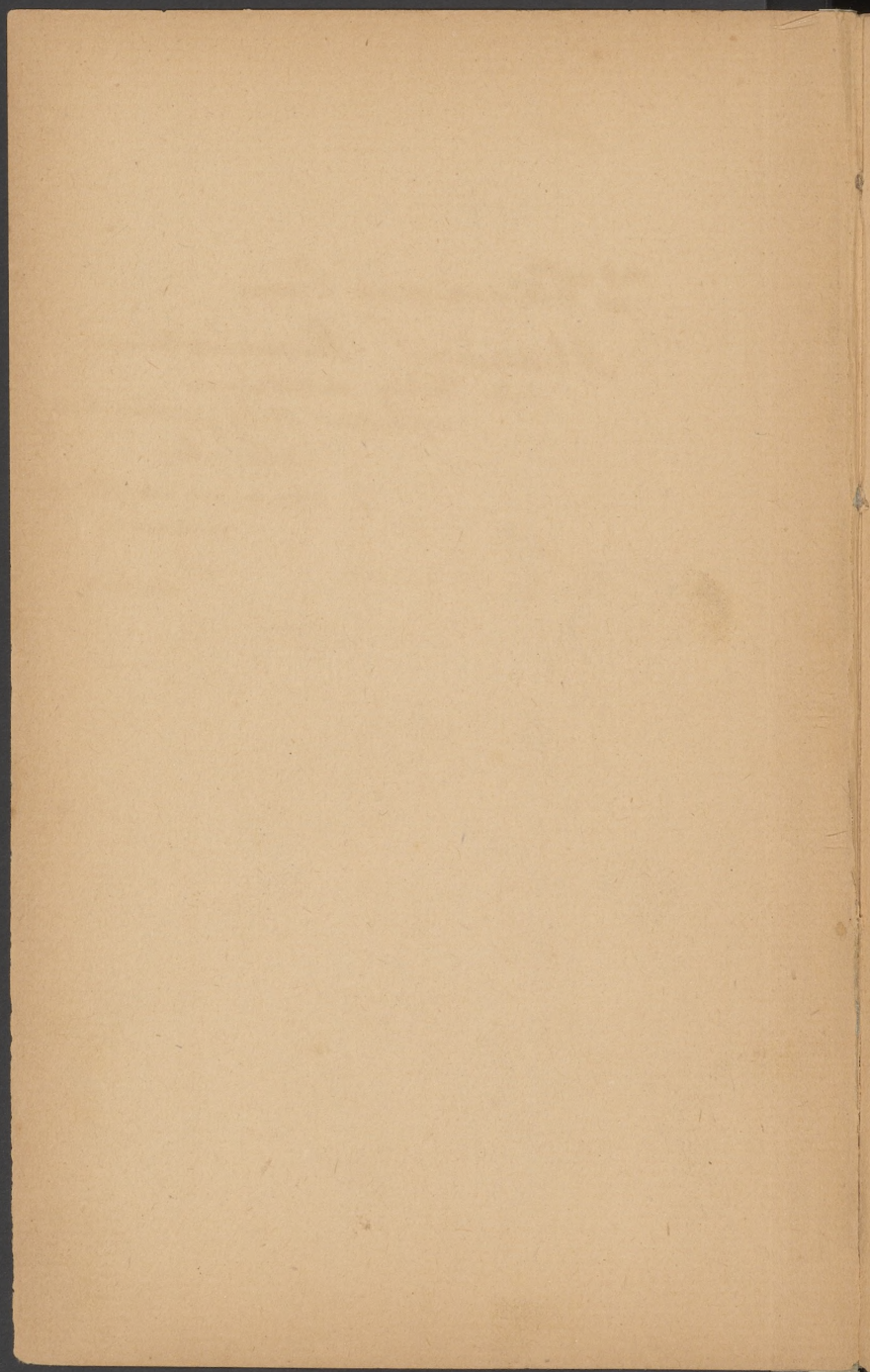
J. Wielmożnemu Panu
Alexandrowi Barwińskiemu
c.k. Radcy szkolnemu,
członkowi Rady Szkolnej Kraj.
etc. etc.

Z wyrazami najszczerzego
szacunku

Kraków 12. XI. 910

od autora

PRZEPISY PRAKTYKI SZKOLNEJ.

PRZEPISY PRAKTYKI SZKOLNEJ

(Repetitorium ustaw szkolnych, planów i regulaminu w zakresie szkół ludowych w Galicyi).

**DO UŻYTKU
KANDYDATÓW NAUCZYCIELSKICH I NAUCZYCIELI**

OPRACOWAŁ

ANTONI J. MIKULSKI.

**KRAKÓW.
NAKŁADEM KSIĘGARNI FABIANA HIMMELBLAU.
1911.**

37

Лм-9392

11

Лм-15714

217

Wszelkie prawa zastrzeżone.

ЛННБУ ім. В. Стефаника

5326608

Czcionkami Drukarni Literackiej w Krakowie,
pod zarządem L. K. Górskiego.

691389

Słowo od autora.

Podręcznik niniejszy ma być książką pomocniczą dla wszystkich, którzy siadają do egzaminów dojrzałości w seminariach nauczycielskich, celem uzyskania świadectwa, uprawniającego ich do otrzymania posady nauczyciela(lki) tymczasowego(wej). Przepisy o kształceniu nauczycieli w Galicyi wymagają od kandydatów stanu nauczycielskiego znajomości najważniejszych przepisów praktyki szkolnej, a w szczególności nowego regulaminu. Znajomość taką nabywają kandydaci przez studyowanie ustaw i rozporządzeń w zakresie szkół ludowych w Galicyi, planów naukowych i regulaminu. Zbiór ustaw i rozporządzeń szkolnych, wydany w r. 1904 przez radcę namiestnictwa śp. Konstantego Pierożyńskiego, jest poważną książką o 450 stronicach, a zawartego tam materiału nie zdoła kandydat nauczycielski w krótkim stosunkowo czasie (nauka tego przedmiotu odbywa się wraz z historią pedagogiki w dwóch godzinach tygodniowo na IV. kursie seminarjum) opanować. Nadto cenne ale liczne dodatki do ustaw i rozporządzeń oraz zmienione w ostatnich latach brzmienie dawnych ustaw, wydanie nowego regulaminu i przepisów o kształceniu nauczycieli, utrudniają oryentację w materiale.

Znając te i podobne trudności, przystą-

piłem do opracowania niniejszej książeczki, która tak kandydatom nauczycielskim jak i nauczycielom, przygotowującym się do egzaminów kwalifikacyjnych, ma podać wyciąg i najważniejsze wiadomości z ustaw i rozporządzeń dotyczących szkół ludowych w Galicyi. Źródłem gruntownej znajomości ustaw szkolnych będą zawsze niżej wspomniane zbiory, z których korzystałem. Dokładna ich znajomość jest dla każdego nauczyciela we własnym interesie potrzebną.

Książeczka ułożona jest sposobem katechizmowym, zawiera pytania i odpowiedzi, obok tych ostatnich odpowiednie cyfry, wskazujące na której stronie względnie w których paragrafach (np. Regulaminu) omówiono obszerniej dotyczącą kwestyę. Przy pisaniu podręcznika opierałem się na następujących źródłach:

1) Konstanty Pierożyński: Ustawy i rozporządzenia w zakresie szkół ludowych. — Lwów 1904.

2) Ważniejsze ustawy i rozporządzenia w zakresie szkół ludowych wydane po r. 1904. (Uzupełnienie zbioru wydanego przez śp. Radcę Namiestnictwa Konstantego Pierożyńskiego). — Lwów 1910.

3) Plany dla szkół ludowych pospolicitych wraz z instrukcją. — Lwów 1893.

4) Regulamin dla szkół ludowych pospolicitych i wydziałowych. — Lwów 1909.

5) Przepisy o kształceniu nauczycieli oraz o uzdolnieniu do nauczania w szkołach ludowych w Galicyi. — Lwów 1909.

Używane w tekście skrócenia:

P = Pierożyński: Zbiór ustaw itd. Lwów 1904.

Pl = Plany naukowe z r. 1893.

PU = Uzupełnienie zbioru Pierożyńskiego wydane we Lwowie 1910.

Prz. ksz. = Przepisy o kształceniu nauczycieli. Lwów 1909.

R. = Regulamin szkolny. (Lwów 1909).

Stojące obok powyższych skrótów cyfry oznaczają stronę w odnośnym zbiorze, artykuł ustawy względnie odnośny paragraf (w »Przepisach o kształceniu nauczycieli« i w »Regulaminie«).

W Krakowie w październiku 1910.

Antoni J. Mikulski

naucz. c. k. semin. naucz. żeńsk.
w Krakowie.

Errata :

- Str. 4. wiersz 7 z góry po słowie: mojęszowego dodać: i jeden wyznania ewangelickiego.
- Str. 9. wiersz 11 z góry, zamiast: tj. dostarcza budynków itd. — ma być: tj. zajmuje się zaopatrzeniem ich w budynki i urządzenie, o ile te czynności nie są zastrzeżone Radzie szkolnej miejscowej lub krajowej.
- Str. 10. wiersz 6 z dołu zamiast do VII. rangi, ma być: do VIII. rangi.
- Str. 11. wiersz 11 z dołu po słowie »szkoły« dodać: ale tylko swego wyznania.
- Str. 15. wiersz 12 z góry, po słowie: »ośmiu« dodać: do c. k. Rady szkolnej okręgowej.
-

I.

Nadzór szkół.

1. Kto wykonuje nadzór szkół w państwie?

Na mocy ustawy państwowej z 25. maja 1868 przysługuje państwu najwyższe kierownictwo i nadzór nad całą sprawą nauczania i wychowania; bywa ono wykonywane przez władze szkolne, powołane do tego ustawą. W ten sposób przeszedł nadzór nad szkolnictwem z rąk władz duchownych i świeckich, w których spoczywał przed wejściem w życie powołanej ustawy. Kościołom i stowarzyszeniom religijnym pozostawiono jednak staranie o nauczanie religii i wykonywanie ćwiczeń religijnych i wolność zakładania osobnych szkół. (P. 1).

2. W jaki sposób wykonuje państwo nadzór i kierownictwo nad wychowaniem i nauczaniem?

Przez ministerstwo oświaty, jako centralną władzę państwową, oraz władze krajowe, okręgowe i miejscowe tj. Radę szkolną krajową, rady szkolne okręgowe i rady szkolne miejscowe. (P. 2).

3. Rada szkolna krajowa. a) Historia. Rada szkolna krajowa w Galicyi została powołana do życia na prośbę sejmu galicyjskiego, rozporządzeniem cesarskiem z 25. czerwca 1867 (a więc przed wejściem w życie wspom-

nianej wyżej ustawy państwowej). Byt jej ugruntowano na mocy ustawy krajowej z 15. lutego 1905, sankcyonowanej przez cesarza. Na mocy ustawy krajowej z 9. maja 1907 rozszerzono znacznie kompetencję Rady szkolnej krajowej w duchu autonomicznym.

b) *Kompetencya.* Rada szkolna krajowa jest najwyższą władzą nadzorcą i wykonawczą w kraju w sprawach szkół ludowych, seminariów nauczycielskich i szkół ćwiczeń, szkół średnich handlowych i przemysłowych, zakładów naukowych prywatnych i specjalnych. Nadto podlegają jej wszystkie władze, urzędy i organa w kraju do załatwiania spraw w jej zakresie działania powołane i wyżej wspomniane zakłady naukowe i wychowawcze. Rada szkolna krajowa podlega zaś sama bezpośrednio Ministerstwu wyznań i oświaty. (P. U. 1).

c) *Zakres działania.* Rada szkolna krajowa sprawuje zarząd szkół i zakładów wychowawczych pod względem pedagogiczno-dydaktycznym i ekonomiczno-administracyjnym, przedstawia wnioski do najwyższej nominacji przez cesarza dyrektorów szkół średnich, przemysłowych i handlowych oraz wnioski celem przyznania im wyższej rangi, przeniesienia ich oraz pensyonowania; dokonuje nominacji inspektorów szkolnych okręgowych, nauczycieli i dyrektorów szkół ludowych oraz nauczycieli szkół średnich, handlowych i przemysłowych oraz służby tych zakładów; zatwierdza w zawodzie nauczycielskim, przyznaje pięciolecia, przenosi na inne miejsca służbowe i pensjonuje nauczycieli szkół ludowych, średnich, handlowych i przemysłowych oraz inspektorów szkolnych

okręgowych tudzież służbę szkolną na etacie państwowym; przyznaje dodatki pięcioletnie i udziela urlopu nauczycielom i dyrektorom szkół średnich i seminariów nauczycielskich (tak nauczycielom głównym, jak i szkoły ćwiczeń). Tych ostatnich może także przenosić. Układa, a po uzyskaniu przyzwolenia Ministerstwa wyznań i oświaty, przeprowadza plany i regulaminy dla szkół Radzie szkolnej krajowej podlegających; układa projekty ustaw w sprawie ustawodawstwa szkolnego galicyjskiego; zatwierdza książki i środki naukowe dla szkół sobie podległych (książki do nauki religii musi poprzednio uznać za dopuszczalne właściwa wyższa władza wyznaniowa); układa corocznie budżet szkolny i ogłasza corocznie sprawozdanie o stanie szkół jej podlegających. (P. U. 2—3).

d) Rada szkolna krajowa jako instancja. W sprawach podległych Radzie szkolnej krajowej szkół i personalu jest ona pierwszą, względnie wyższą instancją. Od jej orzeczenia mogą strony wnosić rekurs do Ministerstwa wyznań i oświaty w ciągu dni czterdziestu, które się liczą od dnia następnego po doręczeniu orzeczenia, jeżeli orzeczenie nie jest tylko naganą lub karą porządkową. Rekurs wnosi się w drodze służbowej do Rady szkolnej krajowej i ma moc wstrzymującą. (P. U. 3—4).

e) Skład Rady szkolnej krajowej. W skład Rady szkolnej krajowej wchodzi: 1) Namiestnik albo wiceprezydent Rady szkolnej krajowej względnie wyznaczony przez Namiestnika zastępcą, jako przewodniczący; 2) referenci spraw szkolnych, administracyjnych i ekonomicznych; 3) inspektorzy

szkolni krajowi; 4) trzech delegaci Wydziału krajowego, z których jeden musi być Rusinem. Delegaci mają posiadać prawo wyboru biernego do sejmu; 5) trzech duchowni religii katolickiej (obrzędów: łacińskiego, greckiego i ormiańskiego), jeden reprezentant wyznania mojżeszowego; 6) z sześciu zawodowych znawców szkolnictwa, powołanych z grona nauczycieli szkół wyższych (trzech), szkół średnich (jeden), szkół ludowych względnie seminaryów nauczycielskich (jeden), ze szkół handlowych lub przemysłowych (jeden). Dwóch z tych 6 członków musi być Rusinami; 7) z dwóch delegatów Rad miejskich we Lwowie i Krakowie (po jednym), mających biernie prawo wyboru do Rady gminnej. Nie mogą oni być nauczycielami, podlegającymi Radzie szkolnej krajowej. Członków wymienionych pod 5) mianuje cesarz na wniosek ministra wyznań i oświaty a propozycję namiestnika, a wymienionych pod 6) na wniosek ministra wyznań i oświaty a propozycję Wydziału krajowego. Członkowie wymienieni pod 4), 5), 6), 7) urzędują lat trzy (mogą być też ponownie wybrani), otrzymują odpowiednie wynagrodzenie z funduszków krajowych (po 2400 K rocznie). Wszyscy członkowie składają w ręce przewodniczącego (przed objęciem czynności) ślubowanie na wierność i posłuszeństwo cesarzowi, na zachowanie ustaw, sumienne spełnianie obowiązków i zachowanie tajemnicy urzędowej. (P. U. 4 — 5).

f) Załatwianie spraw w Radzie szkolnej krajowej. Rada szkolna krajowa załatwia sprawy albo na pełnych posiedzeniach, albo na posiedzeniach sekcji: 1) dla szkół ludowych i seminaryów nauczy-

cielskich; 2) dla szkół średnich; 3) dla szkół handlowych i przemysłowych. W skład każdej sekcji wchodzić prócz wyznaczonych do niej członków także referenci spraw administracyjnych i ekonomicznych oraz inspektorzy szkolni krajowi, załatwiający sprawy do danej sekcji należące. Każdy członek głosuje tylko w jednej sekcji (referenci mogą i w dwóch głosować, o ile załatwiają sprawy dwóch sekcji), uchwały, do których ważności w sekcji trzeba 5, a na pełnem posiedzeniu 10 członków, zapadają większością głosów; w razie równości rozstrzyga przewodniczący. Przewodniczący przewodniczy także sekcjom. Wykonaniem uchwał zajmuje się przewodniczący przy pomocy referentów, inspektorów szkolnych i urzędników pomocniczych. Pełna Rada szkolna krajowa i sekcye mogą także powoływać specjalne komisye dla przygotowania pewnych spraw i wysyłać delegatów dla ich załatwiania. Urzędników pomocniczych, lokalu i potrzeb kancelaryjnych dostarcza Radzie szkolnej krajowej c. k. namiestnictwo. (P. U. 5—6).

g) Język urzędowy — organ Rady szkolnej krajowej. Na mocy rozporządzenia z roku 1869, urzędowym językiem Rady szkolnej krajowej jest język polski. Organem Rady szkolnej krajowej jest wydawany od roku 1897 »Dziennik urzędowy«, w którym Rada szkolna krajowa ogłasza postanowienia władz szkolnych, konkursy, licytacyę na budowę szkół i wiadomości statystyczne. Dziennik ten, wychodzący raz na tydzień, otrzymują z urzędu wszystkie rady szkolne okręgowe, oraz zarządy wszystkich szkół publicznych oraz prywatnych. Nauczy-

ciele mają obowiązek zapoznać się z treścią Dziennika, a zwłaszcza z rozporządzeniami władz szkolnych i Dziennik ten w aktach szkoły przechowywać. (P. 6—8).

4. **Rada szkolna okręgowa.** Na mocy ustawy krajowej z 26. czerwca 1889 tworzy, każdy powiat polityczny osobny okręg szkolny z osobną c. k. Radą szkolną okręgową. Siedzibą jej jest siedziba politycznej władzy powiatowej (starostwa). (P. 11).

a) Skład Rady szkolnej okręgowej. W skład Rady szkolnej okręgowej wchodzi: a) naczelnik władzy politycznej powiatowej lub jego zastępca; b) jeden duchowny z każdego wyznania i obrządku, liczącego w okręgu więcej niż tysiąc dusz. Mianuje go dotycząca wyższa władza kościelna (konsystorze) lub wyznaniowa (zwierzchności gmin izraelickich w okręgu, zbory ewangelickie); c) dwaj względnie trzej reprezentanci zawodu nauczycielskiego. Jeden z nich jest wybranym przez konferencję nauczycielską całego okręgu, drugim jest dyrektor seminarium nauczycielskiego, istniejącego w okręgu, a w braku tego jeden z nauczycieli kierujących w okręgu, przez Radę szkolną krajową wyznaczony. Trzecim jest dyrektor szkoły średniej, wyznaczony przez Radę szkolną krajową, jeżeli szkoła średnia istnieje w okręgu; d) dwaj delegaci Rady powiatowej, a nadto w 30 miastach większych, objętych ustawą z roku 1889 (Biała, Bochnia, Kolomyja, Rzeszów, Tarnów itd.), delegat Rady miejskiej; e) inspektor szkolny okręgowy względnie inspektorzy szkolni, jeżeli ich jest w okręgu więcej. (W ostatnich latach prócz Lwowa i Krakowa, dostają większe okręgi

szkolne po dwóch inspektorów: np. Bochnia, Wadowice, Przemyśl). (P. 11—12).

W miastach Lwowie i Krakowie, tj. w miastach rządzących się własnym statutem, wchodzi w skład Rady szkolnej okręgowej: a) prezydent względnie wiceprezydent miasta jako naczelnik władzy politycznej; b) reprezentanci wyznań i obrządków, które liczą więcej niż 500 dusz w mieście; c) czterech reprezentantów zawodu nauczycielskiego, a to jeden nauczyciel i jedna nauczycielka, wybrani przez konferencję nauczycielską z jej grona, jeden dyrektor seminarjum nauczycielskiego męskiego lub żeńskiego i jeden dyrektor szkoły średniej. Dwóch ostatnich wyznacza Rada szkolna krajowa; d) trzech delegaci Rady miasta (zamiast dwóch delegatów Rady powiatowej i jednego Rady miejskiej jak w innych okręgach); e) inspektor względnie inspektorowie szkolni; f) radca magistratu, prowadzący referat spraw administracyjnych i ekonomicznych szkół ludowych. (P. 13).

b) Jak długo trwają mandaty członków Rady szkolnej okręgowej? Delegaci Rady powiatowej i gminnej a we Lwowie i Krakowie delegaci Rady gminnej zatrzymują mandat do Rady szkolnej okręgowej tak długo, jak długo trwa ich mandat do Rady powiatowej względnie gminnej. Delegaci nauczycielscy z wyboru zatrzymują mandat przez trzy lata. Reprezentanci nauczycielstwa, wyznaczeni przez Radę szkolną krajową i władze kościelne, zatrzymują swe urzędy tak długo, dopóki ich nie odwołają ich mocodawcy. Wszyscy, z wyboru i urzędu, członkowie Rady szkolnej okrę-

gowej muszą być zatwierdzeni przez Radę szkolną krajową. (P. 12).

c) Jak się odbywa wybór delegatów nauczycielskich przez konferencję? Wybór delegata nauczycielskiego odbywa się na pełnej konferencji okręgowej lub na częściowych konferencyach, jeżeli konferencja jest podzielona. Wybór jest tajny i odbywa się kartkami. Wynik skrutynium ma być protokolarnie stwierdzony i podany do wiadomości konferencji obradującej, jakoteż dalszych częściowych konferencji. Na ostatniej konferencji ma nastąpić obliczenie głosów ze wszystkich częściowych konferencji, a wynik podany do wiadomości konferencji i Rady szkolnej okręgowej. Wybrany jest ten, kto ma absolutną większość głosów. Gdyby żaden z kandydatów nie otrzymał absolutnej większości, zarządzi Rada szkolna okręgowa wybór ściślejszy między dwoma kandydatami mającymi najwięcej głosów, za pośrednictwem kartek, które zarządy szkół w drodze urzędowej przesyła w kopertach opieczętowanych na ręce przewodniczącego Rady szkolnej okręgowej. Na posiedzeniu plenarnem skonstatuje Rada szkolna okręgowa przez otwarcie, jaki jest wynik wyboru ściślejszego. (P. 12—13).

d) Zakres działania Rady szkolnej okręgowej. Rada szkolna okręgowa: 1) zarządza szkołami ludowymi publicznymi w okręgu (z wyjątkiem szkół ćwiczeń przy seminariach, które podlegają wprost Radzie szkolnej krajowej; 2) nadzoruje szkoły ludowe prywatne i zakłady z nimi połączone; 3) wykonuje władzę zwierzchnią

nad radami szkolnymi miejscowymi, zarządza dochodami funduszu szkolnego okręgowego, gdzie taki istnieje; 4) zastępuje sprawy szkolne na zewnątrz, stara się o ich ulepszenie i utrzymuje ich przegląd; 5) ogłasza ustawy szkolne i stara się o ich przeprowadzenie; 6) stara się o rozszerzenie, budowę i zakładanie szkół; 7) opiekuje się funduszami i fundacyami szkolnymi; 8) opiekuje się szkołami pod względem ekonomicznym, tj. dostarcza budynków i urządzeń; 9) obsadza tymczasowo posady nauczycielskie i współdziała w stałym obsadzaniu posad względnie posuwaniu nauczycieli na wyższe płace; 10) przeprowadza śledztwo w przekroczeniach dyscyplinarnych nauczycieli i w sprawie innych braków; 11) opiekuje się nauczycielami, stara się o dalsze ich kształcenie, urządza konferencye okręgowe, nadzoruje biblioteki szkolne i nauczycielskie; 12) zarządza nadzwyczajne inspekcyje szkół; 13) zawiązuje i rozwiązuje Rady szkolne miejscowe, oznacza ich granice i siedziby; 14) udziela objaśnień i opinii, przedkłada wnioski i peryodyczne sprawozdania do wyższych władz szkolnych; 15) zbiera się przynajmniej raz w miesiąc na zwyczajne posiedzenie. Przewodniczący może według potrzeby a na życzenie przynajmniej 2 członków w przeciągu dni ośmiu zwołać nadzwyczajne posiedzenie. Posiedzenia nie mogą być publicznymi. Rada szkolna okręgowa uchwała sobie regulamin czynności. Do ważności jej uchwał potrzebna jest obecność więcej jak połowy członków. Uchwały zapadają większością głosów, w razie równości rozstrzyga przewodniczący. Przy obradach i głosowaniu nad sprawami, doty-

czącemi osobistych interesów jednego z członków lub jego krewnych i powinowatych aż do czwartego stopnia, członek ten udziału mieć nie może. (P. 14 — 15).

e) Rekursa. Zażalenia przeciw orzeczeniom Rady szkolnej okręgowej rozstrzyga Rada szkolna krajowa. Rekurs wnosić należy w 14 dni od dnia następnego po otrzymaniu orzeczenia. Ma on moc odraczającą. (P. 17).

f) Wydział wykonawczy. — Czynności bieżące załatwia w imieniu Rady szkolnej krajowej wydział wykonawczy, w skład którego wchodzi: przewodniczący, jeden z członków Rady szkolnej okręgowej przez nią do tego wybrany i w siedzibie Rady zamieszkały i inspektor szkolny. W sprawach, wymagających pośpiechu, może przewodniczący wydać rozporządzenie bez odnoszenia się do pełnej Rady szkolnej okręgowej względnie wydziału — zarządzenie to jednak winna na najbliższem posiedzeniu zatwierdzić Rada szkolna okręgowa (P. 19).

g) Inspektor szkolny okręgowy. Dla każdego okręgu szkolnego mianuje Rada szkolna krajowa jednego a wedle potrzeby więcej inspektorów szkolnych, którzy są powołani głównie do sprawowania nadzoru pedagogiczno-dydaktycznego nad szkołami ludowymi. Są oni (na mocy ustawy państwowej z r. 1892) urzędnikami państwowymi dziewiątej klasy rangi (mogą dochodzić i do VII. klasy rangi) i odbywają przed stałą nominacją służbę prowizoryczną, najwyżej przez 3 lata. Inspektor szkolny okręgowy ma obowiązek wizytować szkoły i jest upoważniony do udzielania rad nauczycielom pod względem pedagogiczno-dydaktycznym i do

zaradzenia spostrzeżonym wszelkim niedostatkom przez udzielanie na miejscu ustnych wskazówek i rad oraz przestroóg. Przewodniczy on na konferencyach okręgowych, kwalifikuje nauczycieli pod względem pilności, zdolności i zachowania się (kwalifikację tę ma także podpisać przewodniczący Rady szkolnej okręgowej, a może dodać do tego i własne uwagi) i powołany jest do starania się w pierwszym rzędzie o dalsze kształcenie się nauczycieli. O swych czynnościach składa inspektor sprawozdanie Radzie szkolnej krajowej i przedkłada odpowiednie wnioski. Sprawozdanie wraz z wnioskami idzie do Rady szkolnej krajowej. (Szczegółowa instrukcja dla inspektorów. Patrz: Pierożyński Ustawy... str. 27 — 33) (P. 19 — 21).

h) Czy są dopuszczalne inne wizytacje szkół prócz inspektorskich? Rada szkolna okręgowa może zarządzić nadzwyczajne wizytacje szkół przez osobnych delegatów. Taksamo wolno innym członkom Rad szkolnych okręgowych oraz członkom Rad powiatowych zwiedzać i wizytować szkoły. Nie wolno im jednak:

- 1) udzielać nauczycielom wskazówek dydaktyczno-pedagogicznych;
- 2) wchodzić na lekcye religii wyznania, do którego nie należą. Z poczynionych spostrzeżeń mogą zdawać sprawę Radzie szkolnej okręgowej i swym modawcom, którzy mogą z tego zrobić odpowiedni użytek w sprawozdaniach do Rady szkolnej okręgowej i krajowej. (P. 21).

i) Pomieszczenie Rady szkolnej okręgowej. Polityczna władza powiatowa (starostwo względnie we Lwowie i Krakowie

magistrat) dostarcza Radzie szkolnej okręgowej potrzebnych ubikacyi i sił pomocniczych i opędza jej potrzeby kancelaryjne. (P. 22).

j) Koszta podróży członków zamiejscowych. Członkowie Rady szkolnej okręgowej sprawują swe czynności bezpłatnie i mają tylko prawo do zwrotu kosztów podróży na posiedzenia tejże Rady (w myśl ust. państw. z r. 1879). Koszta te ponosi fundusz państwowy, który zwraca bilet II kl. tam i z powrotem względnie płaci po 16 h. za 1 km. drogi tam i z powrotem. Zwrot kosztów strawnego waha się między 3 a 4 koronami, zależnie od oddalenia siedziby członka od Rady szkolnej okręgowej. Tensam zwrot kosztów należy się zastępcy przewodniczącego Rady szkolnej okręgowej za udział w posiedzeniach wydziału wykonawczego. (P. 34).

5. Rada szkolna miejscowa. Rada szkolna miejscowa jest to instytucja autonomiczna, powołana na mocy ustawy krajowej z r. 1895 do popierania i bezpośredniego nadzorowania szkolnictwa na jednym terytorjum autonomicznem (w gminie); może jednak dla szkół kilku terytorjów być utworzona jedna Rada szkolna miejscowa (najwięcej dla siedmiu). Odwrotnie, może także Rada szkolna okręgowa podzielić miejscowości, w których jest kilka szkół, na kilka dzielnic szkolnych. (P. 38).

a) Skład. W skład Rady szkolnej miejscowej wchodzi reprezentanci kościoła, szkoły, gminy, obszaru dworskiego i delegata wydziału Rady powiatowej. Nadto ma prawo wstąpić do Rady szkolnej miejscowej osoba, mająca prawo prezenty na posady nauczy-

cielskie (np. właściciel obszaru dworskiego), względnie reprezentant korporacji i instytucji, przyczyniających się stałymi datkami do utrzymania szkoły (np. w większych miastach). Każdy członek Rady szkolnej miejscowej ma tylko jeden głos, chociażby miał kilka tytułów zasiadania w niej. Kościół reprezentuje w Radzie szkolnej miejscowej duszpasterz, względnie wyznaczony przez konsystorz jeden z kilku duszpasterzy. Izraelici mają też swego reprezentanta. Szkołę reprezentuje jej kierownik, względnie wyznaczony przez Radę szkolną okręgową kierownik (jeżeli kilka szkół podlega Radzie szkolnej miejscowej), inni kierownicy mogą brać udział w posiedzeniach, ale z głosem doradczym. Nauczyciel nie może być jednak przewodniczącym Rady szkolnej miejscowej, natomiast może być (i zwykle jest) jej sekretarzem. Gminę lub gminy reprezentują jej (ich) delegaci w liczbie najmniej dwóch, a najwięcej siedmiu (taksamo i zastępców), mający bierne prawo wyboru do Rady gminnej, wybrani na lat sześć. Po trzech latach ustępuje połowa przez losowanie, po drugich trzech latach kolejną. Wybór ponowny jest dopuszczalny. Od nieprzyjęcia wyboru można się tylko wyjątkowo uchylić. Obszar dworski reprezentuje jego właściciel (lub tegoż zastępcą) z głosem stanowczym. Jeżeli obszar dworski należy do kilku współwłaścicieli, mogą oni wybrać tylko jednego delegata, którego mandat trwa lat sześć. W razie niezgodzenia się na jedną osobę, wyznacza zastępcę obszaru dworskiego Rada szkolna okręgowa. (P. 39—41).

b) Zakres działania: Rada szkolna miejscowa jest obowiązana: 1) starać się

troskliwie o interesa materyalne szkoły, popierać powagę jej i powagę nauczycieli; 2) zarządzać funduszem szkolnym miejscowym i majątkiem zakładowym szkolnym, oraz czuwać, by prestaty na rzecz szkoły i nauczyciela (wnaturaliach) były regularnie uiszczane; 3) starać się o dostarczenie potrzebnego budynku i sprzętów szkolnych, utrzymywać je w dobrym stanie i prowadzić inwentarz własności szkolnej; 4) wpływać na posyłanie dzieci do szkoły i przyczyniać się do wykonania przymusu szkolnego; 5) starać się o książki i przybory naukowe dla ubogich uczniów i przybory naukowe dla szkoły; 6) czuwać nad zachowaniem się młodzieży poza szkołą; 7) godzić spory nauczycieli z gminą lub jej członkami, o ile wynikają ze stosunków szkolnych; 8) czuwać nad udzielaniem nauki w przepisanej liczbie godzin i w czasie planem nauki wskazanym i udzielać urlopu nauczycielom (do trzech dni § 125 Regulaminu); 9) zawiadomić Radę szkolną okręgową o wszystkim, co niekorzystnie wpływa na szkołę, a czego Rada szkolna miejscowa usunąć nie może; 10) podawać wyjaśnienia, opinie i wnioski reprezentacyi gminnej i władzom przełożonym z własnej inicjatywy lub na żądanie; 11) wykonywać w granicach ustaw i rozporządzeń polecenia wyższych władz szkolnych. Nie podlegają Radzie szkolnej miejscowej szkoły ćwiczeń, chyba, że są w całości lub w części ze środków gminnych utrzymywane. (P. 41—43).

c) **Urządowanie.** Na czele Rady szkolnej miejscowej stoi wybrany absolutną większością na lat trzy przewodniczący (nie może

nim być nauczyciel) lub jego zastępca, względnie najstarszy wiekiem członek. Posiedzenia odbywają się w pewnych odstępach czasu, na życzenie dwóch członków lub Rady szkolnej okręgowej mają być zwołane do dni trzech. Uchwały zapadają większością głosów przy udziale przynajmniej połowy członków. Przewodniczący ma prawo głosowania, a w razie równości głosów, to zdanie staje się uchwałą, za którym głosował przewodniczący. Rekurs przeciw uchwałom ma być wniesiony przez Radę szkolną miejscową do dni ośmiu. Żaden z członków Rady szkolnej nie może brać udziału w obradach i głosowaniu nad sprawami, dotyczącymi jego interesów lub interesów jego rodziny aż do czwartego stopnia. W sprawach nagłych mogą w braku kompletu obecni członkowie powziąć pewne uchwały. W sprawach nieprzewidzianych i naglących może sam przewodniczący wydać zarządzenia, które jednak ma być zatwierdzone na najbliższym posiedzeniu. Przewodniczący jest organem wykonawczym Rady szkolnej miejscowej, prowadzi jej rachunki i kasę, ma obowiązek peryodycznie zwiedzać szkoły i donosić Radzie szkolnej miejscowej o ich potrzebach lub przeszkodach w normalnem spełnianiu zadania szkoły. Przewodniczącego może wyřęcać w jego czynnościach wyznaczony przez Radę szkolną okręgową nadzorca szkolny z tymisamymi przywilejami. Innym osobom wolno zwiedzać szkoły tylko za zezwoleniem przewodniczącego Rady szkolnej miejscowej. Czynności swe sprawują członkowie Rady szkolnej miejscowej bezinteresownie. Koszta kancelaryjne pokrywa fundusz szkolny miejscowy. W ra-

zie niespełniania przez przewodniczącego lub Rady szkolnej miejscowej ich obowiązków, ma Rada szkolna okręgowa prawo złożyć przewodniczącego z urzędu, Radę szkolną miejscową rozwiązać i zarządzić nowe wybory. Od orzeczenia Rady szkolnej okręgowej w tej sprawie przysługuje rekurs do dni ośmiu z mocą wstrzymującą. (P. 44—47).

II.

Koszta zakładania i utrzymania szkół ludowych, fundusze szkolne, budowa szkół, budynki szkolne.

6. Kto ma obowiązek zakładać szkoły ludowe? Na mocy ustawy krajowej z 24. kwietnia 1894 udziela się nauki w publicznych szkołach ludowych bezpłatnie, a obowiązek zakładania i utrzymywania publicznych szkół ludowych ciąży w pierwszym rzędzie na miejscowych gminach i obszarach dworskich do zakresu szkoły wieiowych, następnie na okręgu szkolnym (powiecie) i na kraju. Szkoły utrzymują więc: gminy i obszary dworskie, powiat i kraj. (P. 49—50).

7. Czy może także kto inny zakładać szkoły ludowe? Szkoły ludowe mogą także zakładać osoby prywatne i gminy wyznaniowe, mogą i winny je zakładać większe przedsiębiorstwa oraz zakłady fabryczne i przemysłowe dla dzieci zatrudnionych w tych przedsiębiorstwach robotników. Założenie takich szkół nie uwalnia jednak pojedynczych mieszkań-

ców w obrębie związku szkolnego od obowiązków, które ustawa nakłada na wszystkich mieszkańców kraju bez różnicy wyznania i obrządku. (P. 50).

8. Kto pokrywa wydatki na potrzeby miejscowej szkoły? Wydatki na wystawienie lub najem, na utrzymanie, asekurację, wewnętrzne urządzenie, opał, oświetlenie i obsługę budynków szkolnych, na wystawienie, utrzymanie lub najem mieszkania dla nauczycieli, na koszt podróży nauczycieli religii, na zakupno gruntu pod budynki, boisko gimnastyczne, ogród szkolny i pole, ponoszą fundusze szkolne miejscowe. Potrzebne na ten cel kwoty, określone ryczałtowo przez Radę szkolną okręgową dla każdej szkoły, nie wyższe jednak jak 10% podatków bezpośrednich (nadwyżkę pokrywa fundusz szkolny krajowy) uiszczają gminy i obszary dworskie w miarę całej należitości swych bezpośrednich podatków razem z dodatkami państwowymi do urzędów podatkowych, a te wypłacają je w miarę wpływania przewodniczącym Rad szkolnych miejscowych, ich zastępcom lub osobom przez Radę szkolną okręgową do tego uprawnionym. (P. 52—53).

9. Wydatki nadzwyczajne np. budowa nowego budynku szkolnego i t. d. O ile wydatki nadzwyczajne (budowa, przebudowa i rozszerzenie budynku, nabycie gruntu, pola i boiska, urządzenie szkoły i t. p.) nie dadzą się pokryć z określonego ryczałtu (pyt. 8) musi być na ich opędzenie złożony nadzwyczajny fundusz, o którym zadecydują rokowania i rozprawy konkurencyjne. Wydatki nadzwyczajne nie mogą jednak być w jednym roku większe, niż 40% całej należitości podatków bezpo-

średnich. Gdyby składany przez trzy lata dodatek po 40% (a więc 120%) nie pokrył nadzwyczajnego wydatku, ma resztę pokryć fundusz szkolny krajowy, który udzieli co-rocennie odpowiednich zasiłków funduszowi szkolnemu miejscowemu (P. 55).

10. Kto stanowi, jak stawiać i urządzić szkoły? Jak stawiać, urządzić i zaopatrywać szkoły postanawia osobna instrukcja Rady szkolnej krajowej z 13. kwietnia 1875 (P. 92 do 98), dotycząca: położenia i otoczenia budynku szkolnego, budowy wogóle, izb szkolnych i ich oświetlenia, ogrzewania i przewietrzania, sprzętów szkolnych i ławek, wychodków i boiska gimnastycznego. Instrukcja ta zawiera zasadnicze przepisy higieny szkolnej i powinna być ściśle przestrzegana. (P. 56).

11. Co stanowi majątek i dochody funduszu szkolnego miejscowego? Majątek i dochody funduszu szkolnego miejscowego stanowią: grunta nadane szkole, zabudowanie szkolne, sprzęty szkolne, okazy i zbiory naukowe, biblioteka dla uczniów i nauczyciela; kapitały, zapisy i darowizny prywatne, kwoty konkurencyjne, składane przez gminy i ob-szary dworskie, zasiłki z funduszu szkolnego krajowego (o ile wydatki zwyczajne przeno-szą rocznie 10%, a wydatki nadzwyczajne 40% podatków bezpośrednich) i kary pieniężne, ściągane za opieszałość w posyłaniu dzieci do szkoły. Te ostatnie dochody (kary) winne być obrócone na zaopatrzenie w odzież, książki i przybory szkolne dla ubogich uczniów. (P. 56—57).

12. Kto sprawuje zarząd i kontrolę nad fundu-szem szkolnym miejscowym? Funduszem szkol-nym miejscowym zarządza Rada szkolna

miejscowa, pobiera jego dochody, czuwa nad ich regularnem wpływaniem i wypłaca należitości, o ile jest do tego upoważnioną. Kasowość i rachunki załatwia przewodniczący Rady szkolnej miejscowej pod osobistą odpowiedzialnością. Może je prowadzić i kasa gminna za zgodą stron konkurencyjnych. Czynności te jednak może Rada szkolna okręgowa odjąć Radzie szkolnej miejscowej, powierzyć ich sprawowanie innej Radzie szkolnej miejscowej lub załatwiać z własnego ramienia.

Nadzór i kontrolę nad funduszami szkoły miejscowej sprawują Rady szkolne okręgowe i Rada szkolna miejscowa. (P. 57).

13. Gdzie są zawarte szczegółowe postanowienia, dotyczące funduszu szkolnego miejscowego? W instrukcyi wydanej przez Radę szkolną krajową w roku 1894, a uzupełnionej i zmienionej postanowieniami z roku 1907.

14. Kto opłaca nauczycieli stałych i tymczasowych? Nauczycieli stałych i tymczasowych przy szkołach ludowych opłaca fundusz szkolny krajowy. Jeżeli na ten cel nie wystarczają dochody majątków zakładowych pojedynczych szkół i ofiary oraz zobowiązania gmin, korporacyi, instytucyi i osób prywatnych, obowiązane są gminy i obszary dworskie, należące do związku szkolnego płacić na płace nauczycieli 6 procent od całej należitości wszystkich podatków bezpośrednich wraz z dodatkami państwowymi, a miasta zaliczone do klasy I, II. i III. aż do 9 procent wszystkich podatków bezpośrednich wraz z dodatkami. O ile te dochody nie wystarczają na płace nauczycieli, obowiązany jest okręg szkolny (powiat) uiszczać dodatki aż

do 3 procent całej należności wszystkich podatków bezpośrednich. Resztę braku na płace nauczycieli pokrywa fundusz krajowy, który corocznie daje zasiłek funduszowi szkolnemu krajowemu. (P. 59—64).

15. Skąd pobierają nauczyciele swe płace? Nauczyciele pobierają swe płace z urzędu podatkowego z góry, dokąd gminy, obszary dworskie i powiaty składają przypadające na nie datki na rachunek funduszu szkolnego krajowego. (P. U. 18).

16. Na co obracane bywają jeszcze fundusze szkolne krajowe? Prócz wydatków na płace nauczycieli i budowę oraz utrzymanie szkół, pokrywa fundusz szkolny krajowy wydatki na zakupno książek do bibliotek nauczycielskich, przyborów i okazów szkolnych, na wydawanie czasopisma dla nauczycieli, na kosztą podróży dla nauczycieli, wysyłanych celem dalszego kształcenia się, na konferencje nauczycielskie itd. (P. 63).

17. Czy wolno używać budynków szkolnych na cele nieszkolne? Bez pozwolenia Rady szkolnej krajowej pod żadnym warunkiem nie wolno używać budynków szkolnych na cele nieszkolne. Mogą być użyte izby szkolne na szczepienie ospy, na wykłady wędrownych nauczycieli, na pomieszczenie czytelní ludowych (w tym ostatnim wypadku także za zezwoleniem Rady szkolnej krajowej); nie mogą się w nich bezwarunkowo odbywać zgromadzenia z charakterem politycznym w czasie wyborczym. Taksamo jak szkoła, tak i mieszkanie nauczyciela w szkole nie może być odnajęte osobom prywatnym. (P. 100—101).

III.

Zakładanie i urządzenie szkół ludowych, język wykładowy, plany nauki, nauka dopełniająca, kursa rolnicze, metryki szkolne, praktyki religijne, ferye.

18. Zadanie szkoły ludowej. Ustawa krajo-
wa z 23. maja 1895, zmieniona w r. 1904, tak
określa zadanie szkoły ludowej: »Szkoly lu-
dowe pospolite, podajac wiadomosci ludziom
wszelkiego stanu najpotrzebniejsze, urzadzo-
ne beda tak, azeby dzieci z nauki czerpaly
oswiecenie o zasadach religijnych i moral-
nych i o obowiazkach obywatelskich, tudziez
o zadaniach i warunkach zawodu, jakiemu
sie, wedlug okolicznosci, miejsca i stanu
prawdopodobnie poswieca. W szkolach piecio-
i wiecej klasowych nauka ma byc tak rozlo-
zona i przeprowadzona, azeby uczniowie, po
ukończeniu czwartego roku nauki z pomysl-
nym skutkiem, byli dostatecznie przysposo-
bieni do pobierania nauki w szkole sredniej
lub wydzialowej». (P. 108—104) (R. § 1—18).

19. Gdzie ma być założona publiczna szkoła
ludowa? Tam gdzie w obwodzie jednej go-
dziny drogi i po przeciętnem z pięciu lat
obliczeniu znajdzie się więcej niż 40 dzieci,
obowiązanych do nauki szkolnej, któreby
w razie przeciwnym musiały chodzić do
szkoły, oddalonej więcej niż o cztery kilo-
metry od ich mieszkania. Z liczby dzieci,
uczęszczających do prywatnej szkoły ludo-
wej o języku wykładowym innym, niż uży-
wany w szkole publicznej, nie można wno-

się o potrzebie założenia publicznej szkoły z językiem wykładowym szkoły prywatnej. Również utworzenie więcejklasowej szkoły ćwiczeń przy seminaryum nauczycielskiem nie może zastąpić potrzebnej szkoły ludowej. (P. 109)

20. Od czego zależy ilość nauczycieli w szkole? Liczba nauczycieli w każdej szkole stosować się będzie do liczby jej uczniów. Jeżeli liczba uczniów zapisanych z początkiem roku szkolnego na naukę codzienną przez trzy po sobie następujące lata dosięgnie w przecięciu 80, należy bezwarunkowo postarać się o drugiego nauczyciela (i drugą salę); o trzeciego, gdy ta liczba dojdzie do 160 i w tym stosunku dalej. (P. 109 — 110).

21. Podział dzieci według płci. Dziewczęta mają pobierać naukę oddzielnie od chłopców, o ile warunki danej szkoły na to pozwalają. Szkoła sześcioklasowa i piąta klasa szkoły pięcioklasowej nie mogą być pod względem płci mieszane. Nauczanie chłopców może być poruczone nauczycielkom tylko w niższych klasach szkoły ludowej. (P. 111).

22. Gdzie i kiedy mogą być założone szkoły wydziałowe? W miastach, zaliczonych według ust. kraj. do kl. I. II., a także i w miastach tz. kl. III. istnieją lub będą zaprowadzone szkoły wydziałowe, osobne dla chłopców i osobne dla dziewcząt, ale tylko wtedy, gdy szóstą klasą szkoły sześcioklasowej liczy najmniej 30 uczniów (uczeniec). Koszta zakładania ponoszą tesame czynniki, które ponoszą kosztą zakładania szkół ludowych. (Patrz pytanie 6., 7., 8. (P. 111 R. § 162 — 195).)

23. Zadanie i urządzenie szkoły wydziałowej?

- a) Zadanie: Szkoły wydziałowe męskie mają zadanie udzielać nauki, sięgającej poza cel wskazany nauce w szkole pospolitej, a przysposabiać przede wszystkim do zawodu praktycznego w przemyśle i handlu oraz do szkół zawodowych, do których przy wstępie nie jest wymagane ukończenie szkoły średniej. Zarazem będą one przygotowywać do seminariów nauczycielskich. W szkołach wydziałowych żeńskich nauka stosować się będzie do właściwych tej płci potrzeb, usposobień i przyszłego jej powołania w rodzinie i życiu. Warunkiem przyjęcia do szkoły wydziałowej jest ukończenie czterech niższych klas szkoły pospolitej z pomyślnym skutkiem lub złożenie egzaminu wstępnego z nauki w klasach tych udzielanej. (P. 113).
- b) Urządzenie. Szkoły wydziałowe są połączone z czterema niższymi klasami szkoły pospolitej pod wspólną dyrekcją i obejmują trzyletni kurs nauki. Prócz dyrektora (dyrektorki) i katechety musi być w szkole wydziałowej przynajmniej trzech nauczycieli (względnie nauczycielki). (P. 112).

24. Przedmioty nauki w szkole wydziałowej.

Przedmiotami nauki w szkole wydziałowej są:

- 1) religia;
- 2) język wykładowy z nauką stylu praktycznego, względnie także drugi język krajowy;
- 3) język niemiecki z nauką stylu praktycznego;
- 4) historia i geografia ze szczególnem uwzględnieniem kraju rodzinnego i obowiązującej konstytucji państwa;
- 5) historia naturalna;
- 6) fizyka;
- 7) rachunki połączone z rachunkowością pojedynczą;
- 8) geometria z rysunkiem geometrycznym;
- 9) rysunki odręczne;
- 10) kaligrafia;
- 11) śpiew;

12) nauka zręczności (w szkołach wydziałowych żeńskich roboty ręczne kobiece); 13) gimnastyka (w szkołach wydziałowych żeńskich nadobowiązkowa). (P. 113).

25. Czy mogą być więcejklasowe szkoły wydziałowe? W zasadzie zakłada Rada szkolna krajowa tylko 3-klasowe szkoły wydziałowe tak męskie, jak i żeńskie, gdyż istnieje tylko 7 lat nauki obowiązkowej w miastach, gdzie są szkoły wydziałowe. Szkoły wydziałowe żeńskie mogą jednak być rozszerzone do 4, 5 i 6 klas, o ile na to znajdą się fundusze. W ostatnich latach rozszerzyła Rada szkolna krajowa i 2 szkoły wydziałowe męskie (w Białej i w Krakowie szkołę im. Jana Kantego) przez dodanie jednorocznego kursu fakultatywnego (IV klasy). (P. 114).

26. Kto ponosi koszt utrzymania rozszerzonych szkół wydziałowych żeńskich? Koszt utrzymania tych szkół ponoszą najczęściej strony konkurencyjne (gmina), to też mogą one pobierać opłatę szkolną od uczennic za zezwoleniem i zgodą Rady szkolnej krajowej. (P. 114).

27. Urządzenie i przedmioty naukowe w rozszerzonej szkole wydziałowej. Szkoła wydziałowa 5-klasowa winna planem stosować się do potrzeb tych miast, w których może być założoną tylko jedna szkoła wydziałowa; szkoła wydziałowa 6-klasowa winna planem być zastosowana do tych miast, w których istnieją warunki do założenia co najmniej dwóch szkół wydziałowych żeńskich. W tym ostatnim wypadku, jedna ze szkół winna być urządzona dla uczennic, które wyższego (ponad III-cią klasę wydziałową) wykształcenia nie pragną — druga obejmie te uczennice, które

pragną wyższego wykształcenia i które się do niej dobrowolnie zgłaszają. Przedmiotami nauki obok wymienionych poprzednio są: język francuski, historia literatury ojczystej, najważniejsze wiadomości z literatury powszechnej i historii sztuki, nauka higieny i gospodarstwa domowego. Plan klas wyższych tworzy dla siebie zamkniętą całość. Nauki w wyższych klasach mogą udzielać nauczyciele szkół średnich za specjalnem wynagrodzeniem. Szkoły wydziałowe 5-cio i 6-cio klasowe mogą też być zorganizowane oddzielnie od szkół pospolitych. (P. 114 — 115).

28. Jaki przedmiot może być zaprowadzony w klasie V. jako nadobowiązkowy? W dwóch godzinach tygodniowo może być zaprowadzona pedagogika, której z reguły udziela dyrektor zakładu. Nauka tego przedmiotu ma się ograniczyć do obznajomienia ucznia z przepisami praktyki szkolnej, ustrojem szkół jedno i dwuklasowych. Cała teoria ma być udzielana na podstawie planów naukowych i instrukcyi. Nadto należy uczenie obznajomić z układem książek szkolnych dla szkół jedno i dwuklasowych. (P. 114).

29. Co to jest tak zwana nauka dopełniająca? Są to przy każdej szkole ludowej urządzone trzyletnie kursa dla młodzieży obojga płci, która ukończyła szkołę ludową codzienną, a nie uczęszcza do jakiegoś innego zakładu naukowego. Kursa te mają na celu utwierdzić młodzież w nauce nabytej w szkole codziennej i uzupełnić tę naukę wiadomościami teoretycznymi względnie i praktycznymi. (P. 115. R. § 104—115).

30. Kto udziela nauki na tych kursach? Nauki udzielają na kursach tych nauczyciele

(nauczycielki) szkoły ludowej. Gdzie jest więcej niż jedna siła nauczycielska, należy młodzież tych kursów rozdzielić według płci. Do pewnych przedmiotów może Rada szkolna krajowa przyjąć za osobnem wynagrodzeniem osobne siły pomocnicze. (P. 116).

31. Czy mogą kursa te mieć specjalny charakter? Tak. W miejscowościach o ludności rolniczej mają kursa charakter przeważnie rolniczy (2—6 godzin tygodniowo). Przynajmniej przy jednej szkole ludowej więcejklasowej w powiecie będzie nauka rolnictwa udzielana w szerszym zakresie teoretycznie (10 godzin w zimie) i praktycznie (2 godziny w lecie). Do nauki na tych kursach będzie dodany nauczyciel z kwalifikacją do szkół ludowych i egzaminem z rolnictwa. On będzie także kierownikiem szkoły. W miastach i miasteczkach o ludności, oddającej się przemysłom i handlowi, będzie miała nauka dopełniająca charakter handlowo-przemysłowy.

32. Jak długo trwa nauka dopełniająca? Od 15. października do 15. kwietnia, po 4 godziny tygodniowo. Rada szkolna okręgowa może tę liczbę zniżyć do 2 i podnieść do 6. Z końcem trzeciego roku nauki otrzymuje młodzież świadectwo uwalniające ją od uczęszczania na kursa dopełniające. (R. § 104 i n.)

33. Czy ze szkołą ludową mogą być połączone inne zakłady? Tak. Mogą to być ochronki lub ogródki froebrowskie (dla dzieci w wieku przedszkolnym), kursa naukowe specjalne, praktyczne (dla młodzieży, która ukończyła naukę w szkole ludowej), kursa analfabetów dorosłych, zakłady wychowawcze i naukowe dla dzieci upośledzonych umysłowo. (P. 117).

34. Kto na tych kursach udziela nauki? Mogą udzielać nauki nauczyciele dotyczące szkoły i mają prawo do osobnego wynagrodzenia. (P. 117).

35. Obowiązek uczęszczania do szkoły. W Galicyi (jak i w całej Austrii) istnieje przymus szkolny; obowiązek uczęszczania do szkoły zaczyna się z ukończonym szóstym rokiem nauki i trwa w miastach, w których założono szkołę wydziałową, lat siedm, we wszystkich zaś innych miejscowościach lat sześć. Dzieci nierozwinięte fizycznie lub umysłowo mogą rozpocząć naukę po 7 roku życia. (P. 126. R. § 19—44).

36. Czy mogą dzieci uczęszczać do szkoły mniej niż lat siedm? Rada szkolna krajowa może uwolnić od uczęszczania w siódmym roku nauki dzieci niektórych przedmieść miast większych oraz może na żądanie rodziców w poszczególnych wypadkach zwolnić dziecko od siódmego roku nauki. (P. 126).

37. Do czego jest dziecko obowiązane po ukończeniu siedmiu (sześciu) lat nauki? Jeżeli dziecko ukończy sześć, względnie siedm lat nauki z dobrym skutkiem, wolne jest od nauki codziennej, winno jednak uczęszczać przez trzy lata na naukę dopełniającą. (P. 126).

38. Które dzieci są wolne od uczęszczania do szkoły publicznej? Czasowo lub trwale wolne są od tego te dzieci, które uczęszczają do szkół wyższych, rolniczych, przemysłowych, handlowych i innych szkół zawodowych lub uzupełniających, o ile one mogą swem urządzeniem i planem naukowym zastąpić szkołę ludową, dzieci ułomne cielesnie lub umysłowo i dzieci pobierające naukę w domu lub pry-

watnym zakładzie naukowym. (R. § 25 — 26, P. 126—127).

39. W jaki sposób wykona się przymus szkolny? Najmniej na miesiąc przed rozpoczęciem roku szkolnego sporządzi Rada szkolna miejscowa wykaz wszystkich dzieci w wieku szkolnym bez względu na przynależność do gminy, ich wyznanie i obrządek. Do wykazu mają być wciągnięte także te dzieci, które uczęszczały 6 względnie 7 lat do szkoły, lecz nie uzyskały świadectwa z nauk w tej szkole odbytych. Osobno należy sporządzić wykaz dzieci, obowiązanych na naukę dopełniającą. (P. 128).

40. Czy istnieją kary za nieposyłanie do szkoły? Tak! Tak rodzice, ukrywający dziecko przed spisem szkolnym, jak i ci, którzy do 10 dni po rozpoczęciu roku szkolnego nie wpiszą dziecka do szkoły, ulegają karze od 2 do 20 koron, względnie aresztowi od 1—3 dni. Kto w ciągu roku bez słusznych powodów nie posyła dzieci do szkoły, ulega także karze pieniężnej od 1—10 koron, względnie 1—2 dni aresztu. (P. 129—130).

41. Co winien zrobić nauczyciel celem wykonania przymusu szkolnego? Po ukończonych wpisach ma przedłożyć Radzie szkolnej miejscowej wykaz tych dzieci, które się do szkoły nie zapisały, a w dziesięć dni po rozpoczęciu nauki takisam wykaz Radzie szkolnej okręgowej. Następnie co miesiąc winien nauczyciel przedkładać Radzie szkolnej okręgowej wykaz dzieci szkołę zaniedbujących. (P. 129).

42. Co robi Rada szkolna po otrzymaniu tych doniesień? Rada szkolna okręgowa wydaje na podstawie tych doniesień mandaty karne, nakładając stosowną karę (pytanie 40). Wyko-

nanie kary należy do władzy gminnej względnie do władzy politycznej. (R. 129).

43. Czy stronom ukaranym przysługuje prawo rekursu? Tak! W ciągu dni ośmiu do Rady szkolnej okręgowej, która bądź w siedzibie urzędu, bądź przez delegata przesłucha strony i wyda nowe orzeczenie. Przeciw temu orzeczeniu może strona w ciągu dni ośmiu wnieść znów rekurs do Rady szkolnej krajowej. (P. 129 — 130).

44. Który język jest w szkołach ludowych w Galicyi językiem wykładowym? Na mocy ustawy krajowej z roku 1907 prawo stanowienia o języku wykładowym w szkołach ludowych służy tym, którzy szkołę utrzymują. Jeżeli szkoła ludowa pobiera zasiłek z funduszów publicznych, prawo stanowienia, który z języków, polski czy ruski, ma być językiem wykładowym, wykonywa gmina wspólnie z władzą szkolną krajową w ten sposób, że orzeczenia gminy ulegają zatwierdzeniu władzy szkolnej krajowej. (P. U. 48—50).

45. Czy prócz języka wykładowego udziela się w szkole ludowej innych języków? W każdej szkole ludowej, w której część uczęszczającej młodzieży używa polskiego, część zaś ruskiego języka, ten język, który nie jest wykładowym, będzie obowiązkowym przedmiotem nauki w granicach szkole odpowiednich. Począwszy od trzeciej klasy wszystkich wyższych szkół (t. j. od 3-klasowych począwszy) ludowych, język niemiecki jest obowiązkowym przedmiotem nauki. (P. U. 48—50).

46. Według czego udziela się nauki w galicyjskich szkołach ludowych? Według planów i instrukcyi, wydanych przez Radę szkolną krajową w r. 1893.

47. Jak dzielą się szkoły w Galicyi? Szkoły w Galicyi dzielą się na szkoły typu niższego (po wsiach i małych miasteczkach) i szkoły typu wyższego (szkoły mieszane, męskie i żeńskie). Szkoły typu niższego mają odpowiadać potrzebom ludności rolniczej — szkoły typu wyższego mają odpowiadać potrzebom ludności rzemieślniczej, przemysłowej i handlowej. (Pl. 43. P. 138—146).

a) Szkoły typu niższego. Szkoły typu niższego są jedno-, dwu-, trzy i czteroklasowe, t. j. o jednej, dwóch, trzech i czterech siłach nauczycielskich. Plany z r. 1893 obejmują plany dla każdej z tych szkół osobno. Szkoły te urządzone bywają po wsiach i małych miasteczkach i są mieszane, gdzie zaś z powodu większej frekwencji dzieci istnieją klasy nadetatowe i podwójna ilość nauczycieli (nauczycielek), nauka odbywa się dla chłopców i dziewcząt osobno. (Pl. 43).

b) Szkoły typu wyższego. Do szkół typu wyższego należą szkoły pięcio- i sześcioklasowe i szkoły wydziałowe. Są one przeważnie po większych miasteczkach i miastach. Plany z r. 1893 obejmują osobny plan dla szkół pięcio- i sześcioklasowych, który wyraźnie zaznacza, że nauka w szkołach tych tak ma być urządzoną, by młodzież po ukończeniu klasy IV. mogła przejść do szkoły średniej. (P. 43).

48. Ustrój szkół typu niższego. Ponieważ obowiązek uczęszczania do szkoły trwa lat sześć, przeto nauka w szkołach typu niższego trwa także lat sześć i została podzieloną na cztery stopnie. Pierwszy stopień obejmuje pierwszy rok nauki, drugi stopień obejmuje drugi rok nauki, trzeci stopień obejmuje

trzeci i czwarty rok nauki, a czwarty stopień obejmuje piąty i szósty rok nauki. Nauka w tych szkołach jest albo podzielna, to znaczy, że pojedyncze stopnie pobierają naukę półdzienną, lub niepodzielna, to znaczy, że wszystkie stopnie pobierają naukę równocześnie całodzienną; w tych szkołach jest też nauka głośna i cicha, t. j. gdy jeden stopień pobiera naukę głośną, drugi równocześnie ma zajęcie ciche, to znaczy wypracowuje zadania i t. d. (Pl. 43).

a) Szkoła jednoklasowa. Szkoła jednoklasowa ma tylko jednego nauczyciela. Nauka w niej odbywa się tak, że przed południem zatrudnia nauczyciel dwa stopnie nauki, zwykle III. i IV. (t. j. 3. i 4. oraz 5. i 6. rok nauki), a po południu również dwa stopnie (zwykle I. i II.). W szkołach jednoklasowych z nauką niepodzielną zatrudnia nauczyciel cztery stopnie równocześnie. Nauka w tych szkołach jest we wszystkich przedmiotach, z wyjątkiem religii, śpiewu, robót ręcznych kobiecych i gimnastyki, w połowie głośną, w połowie cichą (po pół godziny). Jeżeli w szkole jednoklasowej prócz nauczyciela etatowego jest jeszcze drugi nauczyciel nadetatowy (z powodu wielkiej frekwencji ustanowiony, patrz pyt. 20) — szkoła ta ma się rządzić planem szkoły dwuklasowej. (Pl. II 5—6).

b) Szkoły dwuklasowe. Szkoły dwuklasowe mają przynajmniej dwóch nauczycieli. Nauka odbywa się tu podzielnie; jeden nauczyciel będzie uczyć na stopniu pierwszym i drugim (pierwszy i drugi rok nauki) na każdym osobno, tak, że każdy stopień będzie miał naukę półdzienną; drugi nauczyciel będzie uczyć na stopniu trzecim i czwartym

wspólnie. Rada szkolna krajowa może pozwolić, aby dla stopnia I. i II. odbywała się nauka całodzienna razem. Rozdział zajęć na ciche i głośne ma tu takiesame zastosowanie, jak w szkole jednoklasowej. (Pl. II 18—19).

c) *Szkoła trzyklasowa*. Szkoły trzyklasowe (jest ich coraz mniej w Galicyi, gdyż w razie większej frekwencyi tworzy Rada szkolna krajowa szkoły czteroklasowe) mają trzech nauczycieli. Jeden z nich uczy na stopniu pierwszym i drugim, na każdym osobno, tak, że każdy stopień będzie miał naukę półdzienną; drugi uczyć będzie na stopniu III. (trzeci i czwarty rok nauki) wspólnie (kl. II), a trzeci na stopniu IV. (piąty i szósty rok nauki) także wspólnie (kl. III). Stopień III. i IV. mają naukę całodzienną, a za pozwoleniem Rady szkolnej krajowej mogą i stopnie I. i II. mieć naukę całodzienną razem. Z wymierzonego planem ogółu godzin na naukę języków i rachunków w kl. II. i III. przypada połowa, na naukę głośną, a druga na zajęcia ciche dla każdego roku nauki. (Pl. II 32—33).

d) *Szkoła czteroklasowa*. Szkoła czteroklasowa ma czterech nauczycieli, a nauka dzieli się na cztery stopnie: I. stopień obejmuje pierwszy rok nauki, II. stopień drugi rok nauki, III stopień rok trzeci i czwarty, a IV. stopień rok piąty i szósty. Każdy z czterech nauczycieli uczyć będzie na osobnym stopniu nauki. Jeżeli do klasy I. zapisze się 80 lub więcej dzieci, należy ją podzielić na dwa oddziały równorzędne, z których każdy pobierać będzie naukę osobno w pełnej liczbie godzin od tego samego nauczyciela. Wyjątek od tego postanowienia zależy w każdym danym wypadku od zezwolenia c. k. Rady

szko
ogó
w k
głoś
dla

wan
z dr
waż
z na
wtó
nau
sum
plan
tem
rob
opr
róż
jest
prze
stop
w ty
nie
przy
nau
che
win
cich
głac
dru
cyi
czere
i z
77—

wyż
męs

szkolnej krajowej. Z wymierzonego planem ogółu godzin na naukę języków i rachunków w kl. III. i IV. przypada połowa na naukę głośną, a druga połowa na zatrudnienie ciche dla każdego roku nauki. (Pl. II 47—48).

49. Zajęcia ciche. Zajęcia ciche, t. j. dawane połowie dzieci podczas odbywania z drugą połową nauki głośnej, są niezmiernie ważne. Muszą one być w ścisłym związku z nauką głośną, służą do utrwalenia i powtórzenia wiadomości nabytych w czasie nauki głośnej i winny być przez nauczyciela sumiennie do każdej lekcji na podstawie planu lekcyjnego przygotowane. Przedmiotem zajęć cichych mogą być: pisanie, rysunki, roboty ręczne kobiece, a przede wszystkim opracowanie ćwiczeń piśmiennych z zakresu różnych przedmiotów naukowych. Pożądanem jest, by oba stopnie były zajęte tym samym przedmiotem naukowym. Gdy więc np. jeden stopień ma naukę głośną rachunków, drugi w tym samym czasie otrzyma ciche zatrudnienie piśmienne rachunkowe. Do zajęcia cichego przygotowuje nauczyciel dzieci na poprzedniej nauce głośnej i musi je podczas zajęcia cichego dozorować (dzieci jednego stopnia winny siedzieć razem). Wykonane podczas cichego zajęcia prace winien nauczyciel przeglądać i poprawić zaraz lub po nauce. W tym drugim wypadku albo omówi następnej lekcji krótko powtarzające się błędy, albo ćwiczenie w całości napisze lub każe napisać i z tablicy skontrolować i poprawić. (Pl. II 77—68).

50. Ustrój szkół wyższego typu. Do szkół wyższego typu należą: szkoły pięcioklasowe męskie, żeńskie i mieszane, szkoły sześcio-

klasowe męskie, żeńskie i mieszane i szkoły wydziałowe. Nauka w szkołach pięcio- i sześcioklasowych trwa lat sześć, w szkołach wydziałowych lat siedm.

a) Szkoły pięcioklasowe. Szkoły pięcioklasowe zatrudniają przynajmniej pięć sił nauczycielskich. Klasa V. obejmuje dwa stopnie i lata nauki (piąty i szósty rok nauki) i winna być co do płci rozdzielona. Języka wykładowego, drugiego języka krajowego, geografii, historii i nauk przyrodniczych uczą się dzieci obydwóch stopni i lat nauki wspólnie i równocześnie w tym samym zakresie, a to w ten sposób, że połowę przepisanego materiału opracowuje nauczyciel ze wszystkimi dziećmi jednego roku, a drugą połowę również ze wszystkimi dziećmi w roku następnym. Naukę rachunków pobiera każdy stopień i rok nauki oddzielnie w połowie jako naukę głośną, w połowie jako naukę cichą. Języka niemieckiego będzie uczył ten sam nauczyciel na każdym stopniu osobno w innych godzinach, albo na każdym stopniu inny nauczyciel, tak, że każdy stopień w osobnej izbie szkolnej będzie pobierał naukę. Naukę śpiewu i gimnastyki pobierają oba stopnie i lata nauki wspólnie i równocześnie w tym samym zakresie, naukę rysunków i robót kobiecych wspólnie, lecz w zakresie różnym, dla każdego stopnia wskazanym. (Pl. 4—5).

b) Szkoła sześcioklasowa. Szkoły sześcioklasowe zatrudniają przynajmniej sześć sił nauczycielskich. Każdy rok nauki i stopień jest prowadzony przez osobnego nauczyciela, nauka odbywa się całkiem normal-

nie, nie ma zajęć cichych i głośnych. Kl. V. i VI. muszą być co do płci rozdzielone.

W braku boiska gimnastycznego, sali gimnastycznej lub miejsca do zabaw, mają chłopcy zamiast dwóch godzin gimnastyki odbyć co tygodnia w maju, czerwcu (lipcu) i wrzeźniu wycieczkę pod kierownictwem nauczyciela, poświęconą ćwiczeniom fizycznym i grom gimnastycznym; w innych miesiącach należy użyć obydwu godzin na naukę języka wykładowego. Dotyczy to szkół pięcio- i sześcioklasowych i szkół niższego typu.

W szkołach niższego typu może być od stopnia III., a w szkołach pięcio- i sześcioklasowych od piątego roku nauki począwszy, zaprowadzoną nauka zręczności systemu szwedzkiego. (Pl. 28—28).

c) Szkoły wydziałowe. (Patrz pytanie 22—25).

51. Środki pomocnicze przy nauce w szkole ludowej. Do środków pomocniczych przy nauce w szkole ludowej zaliczamy przede wszystkim podręczniki i przybory szkolne. W szkole ludowej mogą być używane tylko te podręczniki i przybory szkolne, które Rada szkolna krajowa zatwierdzi i do użytku w danej kategorii szkół zaleci. Nauczyciele i kierownicy szkół są osobiście odpowiedzialni za nieprzestrzeganie tego zarządzenia i za wprowadzenie do szkół książek i przyborów szkolnych nie zaleconych, lub dozwolonych do użytku w innych szkołach. Nad wykonywaniem tych zarządzeń czuwają inspektorowie szkolni okręgowi i krajowi. (Przepisy co do liniamentu i formatu zeszytów i tabliczek zawiera instrukcja przy planach z roku 1893 str. 191—194). (P. 167—168).

52. Premie szkolne i postanowienia ich dotyczące. Na nagrody (premie) szkolne mogą i winny być rozdawane tylko te książeczki, które Rada szkolna krajowa zaaprobuje. Nadto mają nauczyciele pod osobistą odpowiedzialnością czuwać nad tem, aby pomiędzy działwę szkolną nie rozpowszechniano broszur i książek treści szkodliwej, wszelkie zaś podobne pisma do szkoły przyniesione odbierać i Radzie szkolnej okręgowej odsyłać. (P. 169—170).

53. Spis premii szkolnych. Czy książka została przez Radę szkolną krajową zalecona na nagrody szkolne lub nie, może się nauczyciel dowiedzieć z wydanego przez Radę szkolną krajową w roku 1890 spisu dzieł, dozwolonych do używania na premie dla młodzieży szkół ludowych. Spis ten winien się znajdować w każdej szkole i być uzupełniany, nowemi dziełami, których zalecenie ogłoszono późniejszymi okólnikami względnie ogłoszeniami w »Dzienniku urzędowym«. (P. 170).

54. Książki bezpłatne dla ubogich uczniów. Wszystkie książki szkolne dla szkół ludowych wydaje w Galicyi c. k. wydawnictwo książek szkolnych w Zakładzie narodowym im. Ossolińskich we Lwowie. Zakład ten, na mocy kontraktu z nim zawartego, ma corocznie dostarczać pewnej ilości książek szkolnych, celem rozdawania ich między ubogą młodzież szkolną. Wysokość kwoty, za którą mają być corocznie rozdawane książki bezpłatnie, oznaczy c. k. Ministerstwo wyznań i oświaty na podstawie przedstawionego rachunku sprzedaży książek w roku poprzednim. Rozdział kwot na okręgi przeprowadza departament

rachunkowy namiestnictwa, a Rady szkolne okręgowe przedkładają w granicach tych kwot swe żądania co do tych lub owych książek, a to na podstawie wykazów poszczególnych szkół. Zarząd wydawnictwa książek szkolnych rozsyła bezpłatne egzemplarze do Rad szkolnych okręgowych, a te rozsyłają je do zarządów szkół. Książkami temi mogą być też obdarowane i te szkoły prywatne, które dzieciom w wieku szkolnym udzielają nauki bezpłatnie. (P. 170—172).

55. Wykaz książek dla ubogich uczniów. Nauczyciel, względnie kierownik szkoły, winien corocznie sporządzać wykaz książek otrzymanych do rozdawania między ubogich uczniów i wykaz rozdanych książek. Wykaz ten należy przy wizytacji przedłożyć. (P. 172).

56. Biblioteczki szkolne. Przy każdej szkole ludowej winna w miarę środków znajdować się biblioteczka szkolna, ażeby uczniowie wypożyczając z niej książki uzupełniali czytaniem domowem naukę szkolną tak w umysłowym, jak i moralnym kierunku. Zarządcą biblioteczki jest kierownik szkoły, on porozumiewa się z gromadą, jakiegożby książki były dla zbioru pożądane, winien zapoznać się z treścią dzieł, może je także wypożyczać uczniom, którzy już ukończyli szkołę, lub innym członkom gminy, bez uszczerbku jednak dla uczniów. Zakupna książek dokonuje Wydział wykonawczy Rady szkolnej okręgowej z funduszy okręgowych lub miejscowych, specjalnie na ten cel przeznaczonych. Osobne przepisy polecają nauczycielstwu ściśle i pod zagrożeniem śledztwa dyscyplinarnego przestrzegać, by do bibliotek szkolnych nie dostały się w jakikolwiek sposób książki, bro-

szury lub ryciny szkodliwe i źle w jakimkolwiek kierunku na młodzież oddziałujące. (P. 173—178).

57. Zawiadomienia szkolne i normy klasyfikacyjne. Z dniem 1. września 1909 zaczął obowiązywać nowy regulamin szkolny, który wprowadził także pewne zmiany w dotychczasowym rozdawnictwie zawiadomień względnie świadectw szkolnych i w normie klasyfikacyjnej:

a) **Zawiadomienia szkolne.** Zawiadomienia szkolne wydaje się w szkołach wiejskich dwa razy, a w miejskich cztery razy do roku w dniach wyznaczonych z góry przez Radę szkolną okręgową. Zawiadomienia te otrzymują dzieci, winny je rodzicom przedłożyć i podpisane zwrócić nauczycielowi. Z końcem roku zatrzymują rodzice zawiadomienia i przedkładają je dopiero przy zgłoszeniu dziecka do szkoły. W szkołach wydzielonych otrzymuje młodzież nie zawiadomienia, lecz świadectwa półroczne. Nauczyciele winni jednak sąd swój o postępach uczniów w poszczególnych przedmiotach wciągnąć do katalogu klasowego i w razie potrzeby zawiadomić o postępach ucznia jego rodziców lub zastępców.

b) **Normy klasyfikacyjne.** 1) W szkołach ludowych. a) Zachowanie się: chwalebne, zadowolające, odpowiednie, mniej odpowiednie, nieodpowiednie; b) Pilność: wytrwała, zadowolająca, dostateczna, niejednostajna, mała; c) Postęp: bardzo dobry, dobry, dostateczny, mierny, niedostateczny; d) Zewnętrzny porządek wypracowań piśmiennych: bardzo staranny, staranny, niestaranny, niedbały. (R. § 88—103).

2) W szkołach wydziałowych: W szkołach wydziałowych należy pod względem oceny zachowania się, pilności i zewnętrznego porządku ćwiczeń piśmiennych używać cenzur takich, jak w szkołach ludowych. Natomiast postęp oznacza się: 1) celujący; 2) chwalebny; 3) zadowalający; 4) dostateczny; 5) niedostateczny¹⁾.

58. Egzamina prywatne, wstępne, końcowe i nadzwyczajne. a) Egzamin prywatny. Dzieci, pobierające naukę w domu lub w szkole ludowej prywatnej (bez prawa publiczności), mogą być dopuszczone do egzaminu prywatnego z obowiązkowych przedmiotów naukowych i nadobowiązkowych przedmiotów, zaprowadzonych w danej szkole. Egzamin taki odbywać się może z reguły tylko w ostatnich czterech tygodniach przed końcem roku szkolnego, względnie półroczu. Za egzamin ten uiszcza się w szkole jednoklasowej opłatę 5 koron, w szkole więcejklasowej 10 koron, w szkole wydziałowej 12 koron. Po odbytych egzaminie wydaje się uczniowi świadectwo egzaminu prywatnego.

b) Egzamin wstępny. Za egzamin wstępny należy uważać ten egzamin, któremu dziecko poddaje się w celu przyjęcia go do szkoły publicznej lub prywatnej, pospolitej lub wydziałowej. Można go składać tylko w tej szkole, do której dziecko ma uczęszczać.

¹⁾ Szczegółowe postanowienia, dotyczące zawia-
domień szkolnych i normy klasyfikacyjnej, zawiera
Regulamin szkolny. Nauczyciel winien go szczegółowo
znać we własnym interesie, dlatego pominięto tu wiele
szczegółów, któreby tylko rozszerzyły ramy tej ksią-
żeczki, co nie leżało w intencji autora. (R. § 88—103
i R. § 177—187).

Egzamin ten odbywa się z reguły w pierwszych dwóch tygodniach każdego roku szkolnego i jest bezpłatny. Dziecku nie wydaje się żadnego świadectwa.

c) **Egzamin końcowy.** Jestto egzamin dzieci, które pobierały naukę prywatnie, a wychodzą z wieku szkolnego.

d) **Egzamin nadzwyczajny.** Egzamin nadzwyczajny jest to egzamin osób, które przekroczyły wiek szkolny. Muszą one celem składania tego egzaminu uzyskać pozwolenie Rady szkolnej okręgowej lub krajowej. Egzamina te odbywają się w tej szkole, którą władza szkolna wyznaczy. (Szczegółowe postanowienia patrz: Pierożyński str. 191—201 i odnośne postanowienie regulaminu, dotyczące nauki domowej § 213—222).

59. Co to jest metryka szkolna? Jestto spis wszystkich dzieci w wieku szkolnym będących, w obrębie związku szkolnego zamieszkałych i to bez względu na ich przynależność do gminy lub na różnicę wyznania i obrządku. (P. 202).

60. Kto zakłada i prowadzi metrykę szkolną? Każda Rada szkolna miejscowa zakłada i prowadzi metrykę szkolną dla całego obszaru swego działania. Nauczyciela względnie kierownika szkoły nie można zmusić do założenia i prowadzenia metryki szkolnej. Winien on tylko przy jej założeniu i prowadzeniu współdziałać, a wolno mu podjąć się dobrowolnie założenia i prowadzenia metryki szkolnej za osobnem i stosownem wynagrodzeniem. (R. § 23, P. 202).

61. Jak winna być zestawiona metryka szkolna? Dla każdej gminy politycznej winien być zaprowadzony osobny tom, w którym

ma być osobny spis dzieci obowiązanych na naukę codzienną, a osobny obowiązanych na naukę dopełniającą. Należy też osobno zestawieć wykaz chłopców, a osobno wykaz dziewcząt. Za podstawę winna służyć coroczna konskrypcya szkolna, obejmująca dom za domem. Do sprawdzenia wyników służyć wyciągi z metryk urodzin i śmierci, oraz z wykazów obcych, przebywających w gminie. Do udzielania Radom szkolnym miejscowym wykazów dzieci, będących w wieku szkolnym, są obowiązani duszpasterze wszystkich obrządków katolickich i prowadzący metryki innych wyznań. Corocznie winna metryka być rewidowana i uzupełniana, nie na nowo zakładana. (R. § 22, P. 202—203).

62. Do czego jest obowiązany kierownik (nauczyciel) w związku z metryką szkolną? We własnym zakresie działania obowiązany jest kierownik utrzymywać ewidencję co do uczęszczania dzieci, które raz zostały do szkoły wpisane. (Szczegółowe przepisy dotyczące metryki szkolnej i spraw z nią związanych patrz: R. § 23, P. 202—215).

63. Praktyki religijne młodzieży. Młodzież szkół ludowych i wydziałowych obowiązana jest do przestrzegania pewnych praktyk religijnych.

a) W szkole. Nauka rozpoczyna się i kończy każdego dnia krótką modlitwą. Przed modlitwą należy zwykle odśpiewać pieśń kościelną w dyciezyi przyjętą. Porządek pieśni i modlitw ułoży z początkiem roku szkolnego katecheta, względnie miejscowy duszpasterz w porozumieniu z kierownikiem szkoły, względnie konferencyą nauczycielską. Porządek pieśni i modlitw ma być umie-

szczony w miejscu widocznem w każdej szkole (klasie).

b) Nabożeństwa, egzorty, procesye. Rok szkolny rozpoczyna się i kończy uroczystem nabożeństwem w kościele. Katecheta względnie duszpasterz ma w obu wypadkach odpowiednie kazanie do młodzieży. Gdzie niema kościoła i odprawienie nabożeństwa jest niemożliwe, rozpoczyna się i kończy rok szkolny uroczystością szkolną, której porządek ułoży duszpasterz w porozumieniu z władzami szkolnemi. W szkołach, mających osobnych katechetów, obowiązana jest młodzież szkolna w każdą niedzielę i w każde święto całego roku szkolnego, tudzież w dniu powszednie od 1. września do 1. października i od 1. maja do końca roku szkolnego uczęszczać zbiorowo pod nadzorem nauczycieli szkoły na nabożeństwo. Nie może z tego tytułu wyniknąć naruszenie zatwierdzonego podziału godzin, ani uszczuplenie przeznaczonego w planach nauki wymiaru czasu. Gdzie uczęszczanie zbiorowe na nabożeństwa do kościoła jest niemożliwe, zachęca młodzież tak kierownik, jak i duchowny do uczęszczania w niedzielę i święta z rodzicami do kościoła. W pewnych warunkach można poszczególnych uczniów, całe oddziały (zwłaszcza niższe stopnie), a nawet całą szkołę uwolnić na pewien czas od uczęszczania na wspólne nabożeństwa. Uwolnienie to daje katecheta (duszpasterz) w porozumieniu z kierownikiem szkoły.

Nadto ma młodzież brać udział w nabożeństwach: w dzień Zaduszny i w środę popielcową, w uroczystość patrona parafialnego, patrona szkoły (św. Jan Kanty 20. paździer-

nika), patronki szkoły (św. Jadwiga 15. października), w dzień imienin Najjaśniejszego Pana (4. października), w dzień imienin ś. p. cesarzowej Elżbiety (19. listopada), w wigilię śmierci cesarza Ferdynanda (28. czerwca), w wigilię śmierci cesarzowej Elżbiety (9. września), w dzień św. Marka i w dniu krzyżowe i w procesyi Bożego Ciała (o ile stosunki miejscowe nie stoją temu na przeszkodzie). W szkołach wydziałowych i pospolitych, mających własnych katechetów, winna młodzież (od kl. III. począwszy) uczęszczać na egzorty, miewane w niedzielę i święta przed nabożeństwem przez katechetę. Wolną od nabożeństwa wspólnego jest młodzież: w uroczystość Bożego Narodzenia, Nowego Roku, Trzech Króli, Oczyszczenia Matki Boskiej, na Wielkanoc, Zesłanie Ducha św. względnie Bożego Ciała.

c) Inne praktyki religijne. Na początku roku szkolnego, przed Wielkanocą i na końcu roku szkolnego przystępuje młodzież do spowiedzi i komunii św. W szkołach mających osobnych katechetów poprzedzą spowiedź wielkanocną rekolekcye. (P. 216 — 220).

64. Modlitwy i nabożeństwa w szkołach, gdzie jest młodzież dwóch obrządków. W szkołach, do których uczęszczają dzieci obrządku łacińskiego i greckiego, należy odmawiać modlitwy przed nauką i po nauce oraz śpiewać pieśni to jednego to drugiego obrządku na przemian. Przynajmniej trzy razy w tygodniu mają być odmawiane modlitwy i śpiewane pieśni według tego obrządku, do którego należy mniejszość dzieci. Każdemu dziecku wolno odmawiać przepisaną modli-

twę w tym języku, w jakim się modli w domu rodzicielskim. Pod tym względem nie wolno nauczycielowi wywierać przymusu, ani wpływać na dzieci jakimiś przedstawieniami. Nabożeństwa na początku i na końcu roku winny być odprowadzane dla uczniów obu obrządków. (P. 221 — 223).

65. Ferye szkolne. Rok szkolny trwa w szkołach ludowych 10 miesięcy, na ferye główne przypada zatem 2 miesiące. W tych stronach kraju, gdzie się obchodzi święta obrządku łacińskiego i greckiego trwa rok szkolny $10\frac{1}{2}$ miesięcy; ferye główne trwają tam półtora miesiąca. (R. § 54 — 63. P. 223).

66. Czy istnieje stały termin rozpoczynania feryi głównych? Termin rozpoczęcia roku szkolnego i feryi głównych ustala Rada szkolna krajowa po wysłuchaniu Rad szkolnych miejscowych i konferencji nauczycielskich dla każdej szkoły. W miejscowościach, gdzie są szkoły średnie, stosuje się początek i koniec feryi szkół ludowych do szkół średnich.

67. Czy ferye główne szkolne można podzielić? Tak! Radzie szkolnej okręgowej przysługuje prawo podzielenia feryi szkolnych na części w ciągu roku szkolnego, zwłaszcza po wsiach, gdzie młodzież szkolna zatrudniona jest przy sezonowych robotach rolnych (sianokosy, kopanie ziemniaków). Gdy taka część feryi szkolnych ma przypaść na czas pilnych robót w polu, których jednak naprzód oznaczyć nie można (np. kopanie ziemniaków), wydaje Rada szkolna okręgowa tylko ogólne zarządzenie co do podziału feryi, a Rada szkolna miejscowa zadecyduje, kiedy zakoń-

czyć naukę i doniesie o tem natychmiast Radzie szkolnej okręgowej. (R. § 56).

68. Które dni są wolne od nauki szkolnej?

Wolne od nauki są: 1) wszystkie niedziele i uroczyste święta katolickie jednego lub obu obrządków; 2) w dzień imienin cesarza 4-go października; 3) dzień 2-go listopada, jako dzień Zaduszny we wszystkich miastach i miasteczkach; 4) dzień 19-go listopada jako dzień imienin cesarzowej Elżbiety; 5) dzień patrona parafialnego; 6) dzień patrona lub patronki szkoły (20 względnie 15. października); 7) wigilia śmierci cesarzowej Elżbiety (9. września); 8) wigilia śmierci cesarza Ferdynanda (28. czerwca); 9) dzień św. Marka i dni krzyżowe (przed południem) o ile młodzież bierze w te dni udział w procesyi według zwyczaju miejscowego; 10) dzień, w którym Rada szkolna miejscowa dla szczególnych powodów uwolni młodzież od nauki. (R. § 57—58. P. 226).

69. Ferye dla młodzieży ewangelickiej i żydowskiej. Młodzież ewangelicka i żydowska korzysta ze wszystkich feryi szkolnych z okazji niedziel i świąt uroczystych. Nadto młodzież ewangelicka ma być wolną od nauki w dniu 31. października (święto reformacji), a młodzież żydowska przez 15 dni (razem) świąt: Wielkanocnych, Zielonych świąt, Nowego Roku, Święta pojednania, Kuczek i święta »Radość z prawa«—przypadających w czasie od kwietnia do października, różnie w każdym roku. (R. §. 57. P. 229—230).

70. Uczęszczanie żydów do szkoły w soboty. Nie można zniewalać młodzieży żydowskiej, by w soboty chodziła do szkoły; winno się na nią jednak wpływać w tym kierunku,

a szczególnie nie zmuszać jej w soboty do pisania. (P. 231).

71. Nauczyciel i higiena szkolna. (Szczegółowe rozporządzenia, dotyczące przestrzegania higieny szkolnej, zawiera zbiór ustaw Pierożyńskiego na str. 231—247. Ponieważ uczniowie seminaryum słuchają w osobnym kursie wykładów higieny szkolnej, gdzie i te rozporządzenia winny być uwzględnione, przeto je w niniejszej broszurze pominięto).

72. Ochrona młodzieży wobec pożaru i innych katastrof. Rozporządzenie Rady szkolnej krajowej z 13. stycznia 1904 normuje cały szereg zarządzeń, mających na celu ochronę młodzieży wobec niebezpieczeństwa i innych katastrof. Zarządzenia te dotyczą budynku i urządzeń szkolnych, porządku nauki szkolnej i wychodzenia z klas i budynków szkolnych w stosunkach normalnych, dotyczą dalej ćwiczeń gimnastycznych i systematycznych ćwiczeń alarmowych. Nadto rozporządzenie to dołącza regulamin ogniowy dla zakładów szkolnych, który zarządy szkół 4- i więcej klasowych mają odpowiednio do stosunków lokalnych zmienić i przesłać Radzie szkolnej okręgowej do zatwierdzenia. (Patrz: Pierożyński str. 247—254).

IV.

Stosunki prawne nauczycieli szkół ludowych.

73. Na jakiej ustawie opierają się dzisiejsze stosunki prawne nauczycieli ludowych? Dzisiejsze stosunki prawne nauczycieli ludowych

opierają się na ustawie krajowej z 11. czerwca 1905 zmienionej ustawą z 25. maja 1907 w kilku paragrafach, dotyczących płac nauczycieli i kar dyscyplinarnych. (P. U. 8 — 33).

74. Kto mianuje stałych nauczycieli? Stale mianuje nauczycieli Rada szkolna krajowa albo bezpośrednio (jeżeli posadę utrzymuje wyłącznie fundusz szkolny krajowy) albo na podstawie prezenty (udzielonej przez uprawnionych do jej udzielania, tj. utrzymujących wyłącznie i w zupełności szkoły z własnych funduszków np. gmina, obszar dworski, powiat, korporacya, instytucya lub osoba prywatna), a we wszystkich innych wypadkach na podstawie terna przedłożonego przez Radę szkolną okręgową, która je ułoży po wysłuchaniu Rady szkolnej miejscowej. (P. U. 8).

75. Kto ma prawo prezentowania nauczyciela? Prócz osób względnie instytucji, utrzymujących szkołę, ma prawo prezentowania nauczyciela także taka gmina lub obszar dworski w tej szkole, w której uiszcza na płacę nauczycieli prestacyę w wysokości pokrywającej przynajmniej 75% wydatku na płacę nauczycieli, a prestacya ta jest przynajmniej dwa razy wyższą od tej prestacyi, którąby z mocy ustawy płacić miały. Osoby, które przyczyniły się do majątku zakładowego szkoły i mają w akcie fundacyjnym zastrzeżone prawo prezenty oraz te osoby, które przynajmniej w jednej dziesiątej przyczyniają się stale do ogólnych rocznych wydatków na szkoły, mają na mocy dawnej ustawy (z r. 1873) również prawo prezenty. (P. U. 8).

76. Jak odbywa się obsada posad? Na opróżnioną posadę w szkole ludowej ogłasza

Rada szkolna okręgowa w »Dzienniku urzędowym« konkurs, w którym winno być wymienione miejsce i kategoria posady, połączone z nią korzyści (płaca, dochód z pola i t. d.), stopień wymaganego uzdolnienia z uwaga, czy o posadę mogą się ubiegać nauczyciele lub nauczycielki (lub jedni i drugie) i termin wnoszenia podań. Podania zaopatrzone w odpowiednie, wymagane dokumenta wnoszą kandydaci za pośrednictwem swej władzy przełożonej do Rady szkolnej okręgowej. Rada szkolna okręgowa po przeglądnięciu ich układa listę kompetentów (najdalej w trzy tygodnie po upływie terminu konkursu), przedkłada ją do zaopiniowania Radzie szkolnej miejscowej, względnie osobom mającym prawo prezenty. Po otrzymaniu opinii układa Rada szkolna okręgowa terno i przedkłada je (względnie prezentę) Radzie szkolnej krajowej wraz z podaniami innych kompetentów i z wszystkimi dokumentami. Rada szkolna krajowa mianuje nauczyciela z przedłożonego ternu lub z poza ternu (w wypadkach, gdy żaden z kandydatów w ternie lub prezentowanych nie jest odpowiedni, a na wezwanie Rady szkolnej krajowej przedłożone zostanie to samo terno lub tasama prezenta), poleci odebrać od niego przysięgę i wprowadzić go w czynności służbowe i należne uposażenie. (P. U. 9.)

77. Czy można drugi raz ogłosić konkurs na posadę? Jeżeli na konkurs nie zgłosi się trzech kandydatów odpowiadających warunkom, może Rada szkolna okręgowa ogłosić ponowny konkurs. Gdy i teraz nie zgłosi się trzech kandydatów, może być mimo tego

przedłożona propozycja do nominacji. — (P. U. 11).

78. Kto może przenosić nauczycieli? Nauczyciel stały może się ubiegać sam o przeniesienie go na inną posadę, lecz tylko w drodze konkursu. Rada szkolna krajowa może także przenieść nauczyciela ze względu w służbowych na inną posadę (i to tak nauczycieli mianowanych na podstawie terna, jak i mianowanych na podstawie prezenty), byle nie ponosił uszczerbku w pobieranej płacy i dodatkach. Nie można jednak nauczyciela przenieść na posadę, do której jest przywiązane prawo prezenty, chyba za zgodą tego, komu służy prawo prezenty. (§ 9. P. U. 11).

79. Kto ponosi kosztą przeniesienia nauczyciela? Jeżeli nauczyciela stałego przeniesiono ze względów służbowych, kosztą jego przeniesienia ponosi fundusz szkolny krajowy. Należą mu się kosztą przejazdu jego i jego rodziny (bilet II kl., fiakry, względnie 30 hal. za km. drogi w tymsamym, a 40 hal. za km. drogi w innym okręgu) — przy nauczycielkach tylko kosztą przejazdu jej samej — oraz tytułem innych kosztów płaca jednomiesięczna bez dodatków na mieszkanie i za kierownictwo (jeżeli jest nieżonatym lub wdowcem bezdzietnym) — płaca dwumiesięczna (żonatym a bezdzietnym lub wdowcom z dziećmi) — płaca trzymiesięczna (gdy ma żonę i dzieci). Nauczyciel przeniesiony za karę nie ma prawa do zwrotu kosztów podróży. Nauczycielki przeniesione otrzymują prócz kosztów przejazdu jako zwrot innych kosztów płacę jednomiesięczną. Nauczyciel tymczasowy przeniesiony ze względów służ-

bowych w tym samym okręgu otrzymuje ryczałt 25 K, przeniesiony do innego okręgu nadto kosztu przejazdu. Rachunki mają być przedłożone za pośrednictwem Rady szkolnej okręgowej do dnia 30 do Rady szkolnej krajowej, spóźnione nie będą likwidowane. (P. U. 32—33).

80. Płace nauczycieli w Galicyi. Obecnie istniejące płace pobierają nauczyciele w Galicyi na mocy ustawy krajowej z r. 1907 według systemu klasowego, to znaczy, że płaca przywiązana jest do miejscowości, w której nauczyciel pracuje.

4) Nauczyciele stali:

a) W szkołach pospolitych:

I. klasa w miastach, rządzących się własnym statutem (Lwów i Kraków), dla połowy posad w każdym mieście 2300 K, dla drugiej połowy 2100 K rocznie.

II. klasa w 30 większych miastach (Biała, Gorlice, Kołomyja, Przemyśl, Tarnów, Wadowice i t. d.) dla $\frac{1}{4}$ części ogółu posad 2100 K, dla $\frac{1}{4}$ części posad 1900 K, dla $\frac{2}{4}$ części posad 1700 K.

III. klasa w 140 miateczkach (Andrychów, Borysław, Chodorów, Dobczyce, Kęty, Kolbuszowa, Maków, Nowy Targ, Podhajce, Tarnobrzeg, Zakopane, Żywiec i t. d.) dla $\frac{1}{4}$ części ogółu posad 1700 K, dla $\frac{1}{4}$ części posad 1500 K, dla $\frac{2}{4}$ części posad 1300 K.

IV. klasa w reszcie gmin dla $\frac{1}{4}$ części posad w okręgu 1500 K, dla $\frac{1}{4}$ części posad 1200 K, dla $\frac{2}{4}$ części posad 1000 K. (P. U. 13—14.)

b) W szkołach wydziałowych, osobnych i połączonych z pospolitemi:

I. klasa (j. w.) dla połowy posad 2500 K,
dla drugiej połowy posad 2300 K.

II. klasa w innych miastach dla połowy
posad 2300 K, dla drugiej połowy posad 2100 K.
(P. U. 14).

B) Nauczyciele tymczasowi.

Ustawa kraj. z r. 1907 ustanowiła minimum (tj. najniższą płacę), poza którą przejść nie można dla nauczycieli tymczasowych, a Rada szkolna krajowa unormowała osobnem rozporządzeniem pobory nauczycieli tymczasowych, biorąc pod uwagę nie tylko miejscowość, w której nauczyciel pracuje, ale i jego kwalifikację (złożone egzamina) w ten sposób:

1) w szkołach pospolitych:

a) I. klasy płac 1000 K rocznie dla nauczyciela ze świadectwem dojrzałości ze seminarium, 1200 K dla nauczyciela ze świadectwem dojrzałości i patentem kwalifikacyjnym do szkół pospolitych, a 1400 K z patentem do szkół wydziałowych;

b) II. klasy płac 900 K rocznie dla nauczyciela z egzaminem dojrzałości, 1100 K dla nauczyciela z egzaminem dojrzałości i patentem do szkół ludowych, 1200 K rocznie, jeżeli ma patent do szkół wydziałowych;

c) III. klasy płac 800 K rocznie dla nauczycieli ze świadectwem dojrzałości (lub patentem do szkół pospolitych za dyspensą od egzaminu dojrzałości), 1000 K, jeżeli posiada świadectwo dojrzałości i patent do szkół pospolitych, a 1100 K, jeżeli posiada patent do szkół wydziałowych i zajmuje posadę przy szkole 5. i 6. klasowej.

d) IV. klasy płac 700 K dla nauczyciela z egzaminem dojrzałości (lub patentem do

szkół pospolitych za dyspenzą), 1900 K dla nauczyciela z egzaminem dojrzałości i patentem do szkół pospolitych, a 1000 K jeżeli ma patent kwalifikacyjny do szkół wydziałowych i zajmuje posadę przy 5. lub 6. klasowej szkole. (P. U. 34—35).

II) W szkołach wydziałowych:

a) w miastach rządzących się własnym statutem 1400 K rocznie.

b) w innych miastach 1300 K rocznie. (P. U. 35).

c) Nauczyciele pomocniczy.

Dla nauczyciela pomocniczego (np. bez egzaminu dojrzałości z c. k. seminaryum nauczycielskiego) ustanawia się wynagrodzenie w kwocie 500 K rocznie. (P. U. 35).

81. Kto posuwa nauczycieli na wyższe stopnie płacy? Posuwanie nauczycieli na wyższe stopnie płacy w szkołach tej samej kategorii zastrzeżone jest Radzie szkolnej krajowej bez ogłaszania konkursu. Przy posuwaniu tem uwzględnia się czas służby, zachowanie się i aplikacye nauczyciela oraz okoliczność, czy jest obarczony rodziną. Do płacy najwyższej w klasie II. i III. płać posunięci być mają przedewszystkiem nauczyciele szkół o pięciu i więcej klasach, którzy mają egzamin kwalifikacyjny do szkół wydziałowych. (P. U. 11).

82. Inne dodatki do płacy nauczycieli.

a) Dodatki pięcioletnie.

Nauczycielom stałym przyznaje Rada szkolna krajowa na przedstawienie Rady szkolnej okręgowej dodatki za każde pięć lat nienagannej i skutecznej służby (licząc od dnia stałej nominacyi. Dodatek pięcioletni może być przyznany najwyżej sześć

razy i wynosi za pierwsze dwa pięciolecia po 100 koron, za następne dwa pięciolecia po 150 koron, za ostatnie dwa pięciolecia po 200 koron. Dodatki te są wliczalne do emerytury (P. U. 15).

b) Dodatki za kierownictwo.

Za kierownictwo szkołą więcejklasową pobiera dyrektor szkoły wydziałowej samostnej lub połączonej z pospolitą dodatek do płacy w kwocie 500 koron, nauczyciel kierujący szkołą 5. lub 6. klasową 400 koron, nauczyciel kierujący szkołą 3. i 4. klasową 300 koron, a nauczyciel kierujący szkołą 2. klasową 100 koron rocznie. (Liczy się tylko klasy etatowe). Dodatek ten bywa wliczany do emerytury jako część płacy. (P. U. 15—16).

Tymczasowi kierownicy (zastępcy) pobierają remunerację w wysokości dodatku za kierownictwo, przywiązanego do posady, jeżeli zastępstwo trwa ponad 3 miesiące. (P. U. 17).

c) Dodatki na mieszkanie.

4) Dla stałych.

Każdemu dyrektorowi, stałemu kierownikowi szkoły i nauczycielowi szkoły jednoklasowej należy się stosowne wolne mieszkanie w budynku szkolnym. Gdy takiego nie ma, należy mu się z funduszu szkolnego miejscowego odpowiednie wynagrodzenie, którego wysokość oznacza Rada szkolna okręgowa po porozumieniu ze stronami, obowiązany do dostarczenia mieszkania. Wszyscy inni nauczyciele pobierają jako dodatek na mieszkanie: 1) w I. klasie płac 500 K nauczyciele, 300 K nauczycielki; 2) w II. kla-

sie płac 400 K nauczyciele, 250 K nauczycielki; 3) w III. klasie płac 300 K nauczyciele, 200 K nauczycielki; 4) w IV. klasie płac 200 K nauczyciele, 100 K nauczycielki. W gminach graniczących ze Lwowem i Krakowem pobierają na mieszkanie 400 K nauczyciele, a 250 K nauczycielki. W gminach zaś graniczących z 30 większemi miastami pobierają nauczyciele 300 K, a nauczycielki 200 K na mieszkanie. (P. U. 16).

B) Dla tymczasowych.

O ile tymczasowi nauczyciele nie mają wolnego mieszkania w budynku szkolnym, pobierają we wszystkich klasach płac dodatk na mieszkanie w kwocie 10% płacy rocznej. (P. U. 17).

d) Pole dla nauczyciela. W gminach wiejskich poleca ustawa wyznaczyć nauczycielowi kierującemu lub samoistnemu przynajmniej jeden morg (57·55 arów) ziemi ornej do użytku własnego. Jeżeli tego gruntu nie dostarczy nauczycielowi gmina lub obszar dworski dobrowolnie, pokryje kosztą wydzierżawienia fundusz szkolny miejscowy. Gdy i to jest niemożliwem, nie ma nauczyciel prawa do żądania z tego tytułu wynagrodzenia lub odszkodowania. Czysty dochód z pól ornych, pastwisk i łąk, wykazany w katastrze gruntowym, po strąceniu podatku gruntowego wlicza się do płacy nauczyciela. (P. U. 17).

e) Wynagrodzenie za godziny nadobowiązkowe. Nauczyciel jest obowiązany do 30 godzin tygodniowej nauki. Jeżeli obejmuje godziny ponad tę liczbę na polecenie Rady szkolnej okręgowej (nauka zręczności, roboty, nauka dopełniająca etc.),

a nauki udziela przynajmniej miesiąc, pobiera pół procent płacy miesięcznej za każdą godzinę nadobowiązkową. Za udzielanie nauki religii (jeżeli ma do tego upoważnienie) pobiera jeden procent płacy, jeżeli godziny te są godzinami ponad liczbę 30, a pół procent, jeżeli mieszczą się w obowiązkowych 30 godzinach. (P. U. 17—18).

83. Czy nauczycielowi wolno przyjąć zajęcie uboczne? Wolno za pozwoleniem Rady szkolnej krajowej, która zbada, czy zajęcie to nie uwłacza stanowisku nauczyciela i czy nie czyni uszczerbku nauce szkolnej. Pisarstwo pokątne i udzielanie korepetycji w szkole jest bezwarunkowo wzbronione. (P. U. 18).

84. Kiedy mają zastosowanie środki dyscyplinarne względem nauczyciela? Jeżeli zachowanie się nauczyciela w szkole jest sprzeczne z jego obowiązkiem, a zachowanie się jego poza szkołą uwłacza powadze stanu i udaremnia jego działalność wychowawczą — wtedy przełożona władza ma obowiązek zastosować względem nauczyciela środki dyscyplinarne bez względu na możliwe dochodzenie sądowe. (P. U. 19).

85. Jakie kary dyscyplinarne przepisuje ustawa z roku 1907? Ustawa powołana zna następujące kary: *a)* nagana na piśmie z zagrożeniem użycia surowszych środków w razie ponownego przewinienia; *b)* chwilowe lub stałe odjęcie przyznanego już dodatku pięcioletniego; *c)* odjęcie kierownictwa szkoły, przeniesienie na inną posadę z tą samą lub niższą płacą; *d)* utrata posady z pozostawieniem prawa do ubiegania się o inną posadę; *e)* wydalenie z publicznego zawodu nauczycielskiego. (P. U. 19).

86. Kiedy tracą kary swoje znaczenie? Po upływie trzech lat dobrego zachowania się tracą wymienione pod a), b), c) kary swoje znaczenie, przy posuwaniu na wyższy stopień płacy. Wtedy może także Rada szkolna krajowa policzyć rok lub lata do przyznania dodatku pięcioletniego. (P. U. 19).

87. Postępowanie przy wytaczaniu śledztwa dyscyplinarnego. Każde ukaranie nauczyciela poprzedza śledztwo dyscyplinarne, wytoczone przez wydział wykonawczy Rady szkolnej okręgowej. Śledztwo to przeprowadza przewodniczący Rady szkolnej okręgowej lub delegowany przez niego członek tejże Rady. Śledztwo dyscyplinarne wytoczone przez Radę szkolną krajową przeprowadza Rada szkolna okręgowa lub osobna komisja, delegowana przez Radę szkolną krajową. Śledztwo ma na celu zbadanie istoty czynu i zebranie dowodów za i przeciw. Oskarżonego należy zawiadomić o śledztwie, przedstawić mu istotę czynu i cały materiał dowodowy, usprawiedliwienie ustne wpisać do protokołu, a piśmienne dołączyć do aktów. Na żądanie oskarżonego należy go wezwać na posiedzenie Rady szkolnej okręgowej i wysłuchać jego ustnej obrony. Rada szkolna okręgowa orzeka uchwałą na pełnym posiedzeniu o winie oskarżonego i wymierza mu karę, uchwała wnioski o niej do Rady szkolnej krajowej lub uwalnia oskarżonego od oskarżenia. O wyniku winien on być piśmiennie powiadomiony. (P. U. 19—20).

88. Które orzeczenia dyscyplinarne są zastrzeżone Radzie szkolnej krajowej? Sprawy dyscyplinarne dyrektorów stałych i tymczasowych i nauczycieli stałych oraz wydalenie z zawo-

du także nauczycieli tymczasowych zastrzeżone są Radzie szkolnej krajowej. (P. U. 20).

89. Czy od orzeczeń dyscyplinarnych dopuszczalne są rekursy? Od orzeczeń Rady szkolnej okręgowej dopuszczalny jest rekurs do Rady szkolnej krajowej, od orzeczeń Rady szkolnej krajowej rekurs do Ministerstwa wyznań i oświaty (musi być wniesiony w ciągu dni 14 od dnia następnego od doręczenia orzeczenia. (P. U. 20).

90. Kiedy może nastąpić wydalenie z zawodu? Jeżeli nauczyciel dopuszcza się czynów, wywołujących publiczne zgorszenie, może być wydalony z zawodu, choć poprzednio dyscyplinarnie nie był karany; następnie i taki, który mimo poprzedniej dyscyplinarnej kary zasłużył na nową karę dyscyplinarną. Nauczyciela skazanego sądownie na karę połączoną z utratą prawa obieralności do reprezentacji gminnej wydali Rada szkolna krajowa ze służby bez śledztwa dyscyplinarnego. (P. U. 21).

91. Kiedy może nauczycielowi być odjęte urzędowanie i płaca? Jeżeli przeciw nauczycielowi wytoczone zostało śledztwo o zbrodnię lub przestępstwo hańbiące, odejmie mu Rada szkolna okręgowa aż do prawomocności orzeczenia urzędowanie i płacę. Orzeczenie to może Rada szkolna krajowa znieść lub potwierdzić. Rekurs w tych wypadkach nie ma mocy odraczającej. (P. U. 21).

92. Jaką płacę zatrzymuje wtedy nauczyciel? W razie odjęcia urzędowania zatrzymuje nauczyciel $\frac{1}{3}$ do $\frac{2}{3}$ pborów, przyczem uwzględnia się jego stosunki rodzinne i lata służby. Uniewinnionemu należy zwrócić całą niewypłaconą należność. (P. U. 21).

93. Kiedy nauczyciel może przejść w stan spoczynku? Po czterdziestoletniej służbie, na zarządzenie z urzędu (z powodu podeszłego wieku, ciężkich ułomności fizycznych lub umysłowych, stwierdzonej niezdatności), lub na własną prośbę. (P. U. 22).

94. Kto ma prawo do emerytury? Do emerytury (względnie odprawy) mają prawo stale mianowani nauczyciele wszelkiej kategorii, o ile mają przynajmniej 10 lat służby. Prawa tego pozbawia dobrowolne zrzeczenie się posady lub wydalenie ze służby. (P. U. 22—23).

95. Co bywa uważane za dobrowolne zrzeczenie się posady? Zawarcie ślubów małżeńskich przez nauczyciela (nauczycielkę), nie mającego stałej posady, bez przyzwolenia Rady szkolnej okręgowej. (P. U. 22).

96. Od czego zależy wymiar emerytury? Wymiar emerytury zależy od wysokości poborów i lat służby. Do emerytury wlicza się pobory wraz z dodatkami pięcioletnimi i dodatkiem za kierownictwo, jakie ma nauczyciel w chwili przeniesienia go w stan spoczynku. Lata służby liczy się od pierwszej, choćby tymczasowej posady po uzyskaniu świadectwa dojrzałości w seminarium nauczycielskim, o ile były spędzone przy szkołach etatowych. Nauczycielom, którzy za dyspensą ministeryalną składali egzamin kwalifikacyjny (nie mającym matury seminaryjalnej) liczą się lata służby tylko od dnia uzyskania patentu kwalifikacyjnego. Przerwa wynikła bez winy i powodu ze strony nauczyciela (np. jednoroczna służba wojskowa) nie przeszkadza policzeniu lat służby, przed przerwą odbytych. (P. U. 23).

97. Kto otrzymuje odprawę? Jeżeli nauczyciel stały przechodzi przed upływem dziesięciu lat służby na emeryturę z powodów, wymienionych wyżej (pytanie 92), ma prawo nie do emerytury, lecz do odprawy, która wynosi połowę poborów, jeżeli nie wysłużył 3 lat, pobory roczne, jeżeli wysłużył 3—6 lat, pobory półtoraroczne, gdy wysłużył 6 lat przynajmniej. (P. U. 23).

98. W jakim stosunku wymierza się emeryturę? Po 10 latach służby otrzymuje nauczyciel $\frac{10}{40}$ części, a za każdy dalszy rok $\frac{1}{40}$ część poborów wraz z dodatkami (pytanie 95). (P. U. 25).

99. W jakim innym wypadku może nauczyciel otrzymać emeryturę? Pełną emeryturę może nauczyciel otrzymać już po 30 latach służby (jeżeli skończył lat 60) lub po 35 latach, jeżeli jest do dalszej służby niezdolny. Emeryturę w wysokości $\frac{10}{40}$ płacy może stały nauczyciel otrzymać nawet wtedy, gdy nie wysłużył lat 10, jeżeli stracił w czasie służby wzrok lub słuch, popadł w chorobę umysłową lub wskutek niezawinionego kalectwa stał się niezdolnym do służby. (P. U. 24).

100. Kiedy nauczyciel traci prawo do emerytury? Prawo do emerytury traci nauczyciel gdy: 1) nie wstąpi w razie czasowego przeniesienia w stan spoczynku (np. z powodu dłuższego urlopu, spowodowanego przeciągłą chorobą) na wezwanie Rady szkolnej krajowej ponownie do służby; 2) jeżeli został skazany wyrokiem sądowym, pozbawiającym go obieralności do reprezentacji gminnej, a Rada szkolna krajowa, po ustaniu skutków prawnych zasądzenia, nie przyzna mu ponownie emerytury; 3) jeżeli otrzymał posadę płatną

dającą mu prawo do emerytury; 4) nadto nauczycielka, jeżeli przeszła w stan spoczynku przed wysłużeniem 20 lat, a po przejściu w stan spoczynku wyjdzie za mąż, na czas trwania związku małżeńskiego, a także po śmierci męża, jeżeli pobiera stałe zaopatrzenie z tytułu wdowieństwa. (P. U. 24).

101. Kiedy wdowa po nauczycielu ma prawo do pensji wdowiej? Jeżeli nauczyciel w chwili zgonu zajmował stałą posadę i miał prawo do emerytury (tj. służył przynajmniej lat 10), wdowa po nim ma prawo do pensji wdowiej, a dzieci zmarłego do dodatku na wychowanie. (P. U. 25).

102. Kiedy wdowa po nauczycielu nie ma prawa do pensji? Wdowa nie ma prawa do pensji: 1) jeżeli małżeństwo zostało zawarte w czasie, gdy nauczyciel był już emerytem; 2) jeżeli w chwili zawarcia małżeństwa przekroczył 60. rok życia; 3) jeżeli z winy żony nastąpiła sądowa separacya od stołu i łóża lub rozwód. (P. U. 25).

103. Kiedy wdowa otrzymuje nie pensyę, lecz odprawę? Jeżeli nauczyciel w chwili zgonu nie miał prawa do emerytury (tj. nie wysłużył 10 lat), wówczas wdowa otrzymuje nie pensyę, lecz odprawę, równającą się trzeciej części ostatnich poborów rocznych męża. (P. U. 25).

104. Jak wysoką jest pensya wdowia? Wdowa po nauczycielu, który w chwili zgonu miał prawo do emerytury, otrzymuje pensyę równającą się jednej trzeciej części ostatnich poborów rocznych męża. Pensya ta nie może być mniejsza niż 400 koron — pensya wdowy po nauczycielu zmarłym w stanie spoczynku nie może wynosić więcej niż emerytura zmarłego męża. Na mocy uchwały Sejmu z 2. listopada

1908 r. przyznano wdowom po nauczycielach, które pobierały pensję na mocy starej ustawy, podwyższenie minimum pensji do 400 koron, tym zaś, które na mocy starej ustawy pobierały 400 K i wyżej, podwyższenie o 50% dotychczasowej emerytury. (P. U. 25).

105. Kiedy ustaje pobór pensji wdowiej? Pobór pensji wdowiej jest dożywotni, ustaje jednak z chwilą zawarcia ponownego związku małżeńskiego lub gdyby została wdowa skazana za zbrodnię lub przekroczenie karne, a to na czas trwania skutków prawnych zasądzenia. Wdowie, tracącej pensję wdowią wskutek ponownego zawarcia małżeństwa, zastrzega się dalszy jej pobór na wypadek ponownego owdowienia. W przeciągu pierwszego roku po ponownem zamążpójściu może wdowa rzec się tego zastrzeżenia, a w zamian za to żądać odprawy równającej się dwuletniej pobieranej przedtem pensji wdowiej. Zmiana zastrzeżenia na taką odprawę nie jest jednak dopuszczalną w tym wypadku, gdy wdowa przez powtórny związek małżeński ma zabezpieczoną pensję wdowią także po drugim mężu. Gdyby się jej w razie powtórnego owdowienia znów należało zaopatrzenie z funduszu szkolnego emerytalnego, to służy jej prawo do jednej tylko pensji i to tej, której wymiar jest wyższy. (P. U. 25—26).

106. Co otrzymują dzieci po zmarłym nauczycielu z funduszu szkolnego emerytalnego? Dzieci po zmarłym nauczycielu niżej lat 20 mają prawo do odprawy, dodatku na wychowanie lub pensji sierocińskiej. Mianowicie: a) jeżeli wdowa po nauczycielu ma tylko prawo do odprawy (pytanie 103), to dzieci otrzymują

połowę tej odprawy. Jeżeli żona zmarłego nauczyciela nie żyje, a nauczyciel nie miał prawa do emerytury, to dzieci po nim otrzymają wszystkie razem odprawę, równającą się $\frac{1}{3}$ części jego ostatnich poborów; b) jeżeli wdowa ma prawo do pensji, otrzymuje ona dodatek na wychowanie dzieci, który wynosi piątą część pensji wdowiej dla każdego dziecka. Wszystkie te jednak dodatki nie mogą razem przewyższać pensji wdowiej, a razem z pensją wdową emerytury nauczyciela zmarłego w stanie spoczynku. (Nadwyżkę potrąca się z dodatków na wychowanie); c) jeżeli i żona zmarłego nie żyje lub utraciła prawo do pensji (pytanie 105) wówczas sierotom przyznaje się pensję sierocińską po 120 koron dla każdego, a 400 koron najwyżej dla wszystkich dzieci. Do odprawy, dodatku na wychowanie, względnie pensji sierocińskiej mają także prawo sieroty po nauczycielce, ale tylko wtedy, jeżeli ojciec ich również nie żyje i jeżeli po nim nie mają żadnego zaopatrzenia z funduszków publicznych. (P. U. 26—27).

107. Kiedy ustają świadczenia dla dzieci? Odprawa, dodatek na wychowanie, względnie pensja sierocińska ustają, gdy dziecko kończy lat 20, gdy przedtem dostanie inne zaopatrzenie z funduszków publicznych, gdy jest wyrokiem karnym zasądzone, u córek zaś w razie zamążpójścia. W razie dłuższej choroby dziecka i niemożności zarobkowania może Rada szkolna krajowa przedłużyć pobieranie dodatku lub pensji do 24. roku życia. (P. U. 26).

108. Czy nauczyciel tymczasowy, względnie wdowa po nim i dzieci mogą otrzymać emeryturę?

W przypadkach zasługujących na uwzględnienie może Sejm krajowy (na wniosek Wydziału krajowego i Rady szkolnej krajowej) przyznać nauczycielowi tymczasowemu odprawę lub emeryturę, wdowie po nim lub sierotom odprawę lub pensję wdowią, dodatk na wychowanie względnie pensję sierocińską. (P. U. 27).

109. Co otrzymuje wdowa i sieroty, gdy zmarły miał mieszkanie w naturze? Wdowa i sieroty po nauczycielu zmarłym w czynnej służbie zatrzymują przez kwartał zajmowane przez niego w budynku szkolnym mieszkanie, względnie dostają ratę kwartalną pobieranego przezeń wynagrodzenia za mieszkanie. Jeżeli do szkoły należą grunta, a śmierć nastąpiła między 1. czerwca a 31. października, należą się spadkobiercom pożytki z gruntów, w każdym innym razie tylko zwrot wydatków, poniesionych dla osiągnięcia owych pożytków. (P. U. 29).

110. Co to jest tak zwany kwartał pozgonny? Wdowie po nauczycielu czynnym lub emerytowanym należy się $\frac{1}{4}$ część ostatniej jego rocznej płacy na pokrycie kosztów pogrzebu czyli tak zwany kwartał pozgonny. Prawo do kwartału pozgonnego mają także sieroty po nauczycielu, jeżeli matka nie żyje i sieroty po nauczycielce, jeżeli ojciec nie żyje. Jeżeli po zmarłym nauczycielu nie została wdowa ani dzieci, może Rada szkolna krajowa przyznać kwartał pozgonny osobom, które zmarłego (zmarłą) w ostatniej chorobie pielęgnowały i koszta pogrzebu z własnych funduszków pokryły, o ile nie został po zmarłym (zmarłej) spadek, równający się co najmniej wysokości kwartału pozgonnego. (P. U. 29).

111. Co to jest krajowy fundusz szkolny emerytalny? Jest to fundusz pokrywający emerytury nauczycieli, pensje wdowie i zaopatrzenia dzieci po nauczycielach. Do funduszu tego wpływają: *a)* dochody majątku zakładowego; *b)* stały coroczny datek z funduszu szkolnego krajowego; *c)* zapisy i darowizny na ten cel; *d)* interkalarya; *e)* stałe wkładki nauczycieli, które w pierwszym roku po stałym zamianowaniu wynoszą 10%, pobieranej płacy, a przy każdym podwyższeniu 10% nadwyżki, oprócz tego corocznie 2% od rocznej płacy. (P. U. 30).

112. Czy wkładki emerytalne mogą być zwrócone? Nauczycielowi, względnie jego spadkobiercom należy się zwrot uiszczonych wkładek emerytalnych, jeżeli fundusz emerytalny nie jest, lub nie był obciążony z jego powodu na emeryturę, odprawę, zaopatrzenie wdów lub sierot i kwartał pozgonny (np. gdy nauczyciel umrze w stanie bezżennym, a spadkobiercy nie wezmą kwartału pozgonnego). (P. U. 30).

113. Co to są interkalarya? Gdy jakaś posada nauczycielska zostanie opróżniona, między opróżnieniem jej, a ponownem obsadzeniem upływa pewien czas. Posadę tę zajmuje zwykle nauczyciel tymczasowy z poborami mniejszymi niż te, które są przywiązane do tej stałej posady. Różnicę poborów nauczyciela zastępującego stałego nauczyciela i poborów nauczyciela stałego na danej posadzie nazywamy interkalaryami, które wpływają do funduszu krajowego emerytalnego. (Np. zmarły nauczyciel w X. miał płacy 1400 koron, zastępca jego pobiera tylko 700 koron. Reszta tj. 700 koron wpłynęłaby w całości

do fu
zmarł

1
cielon
cielon
przed
a ob
okręg
w or
ctwo
nego

1
utraci
dosta
zwol
zbad
możn

1
czaso
przez
szkol
szkol
wiąz

1
tymcz
wodi
315).

przer
Tak,
kręg
(P. 3

sowy
zwy
czas

do funduszu emerytalnego, gdyby posada zmarłego nie była cały rok obsadzona).

114. Kto nadaje tymczasowe posady nauczycielom? Tymczasowo nadaje posady nauczycielom (z zasady mającym kwalifikację, to jest przede wszystkim maturzystom seminaryjów a obywatelom austriackim) Rada szkolna okręgowa, a to na podstawie przedłożonych w oryginale dowodów kwalifikacji (świadczenie dojrzałości lub patentu kwalifikacyjnego). (P. 261—310).

115. Czy może nauczyciel tymczasowy, który utracił posadę z własnej winy w jednym okręgu, dostać takąż w innym? Tak, lecz tylko za pozwoleniem Rady szkolnej krajowej, która zbada całą jego przeszłość i orzeknie, czy można mu nadać posadę. (P. 311).

116. Kiedy asygnuje się nauczycielowi tymczasowemu płacę? Gdy uda się na miejsce przeznaczenia, przedstawi się kierownikowi szkoły, względnie przewodniczącemu Rady szkolnej miejscowej i obejmie swoje obowiązki. (P. 315).

117. Kto koramizuje kwity nauczycielom tymczasowym? Kierownik szkoły lub przewodniczący Rady szkolnej miejscowej. (P. 315).

118. Czy wolno nauczycielom tymczasowym przenosić się z jednego okręgu do innego? Tak, lecz muszą uzyskać uwolnienie z okręgu, w którym poprzednio mieli posady. (P. 315).

119. Kto i kiedy przenosi nauczycieli tymczasowych? Rada szkolna okręgowa przenosi zwykle z początkiem roku nauczycieli tymczasowych na ich prośbę, w drodze służbo-

wej tj. ze względów służbowych lub wskutek orzeczenia dyscyplinarnego. (P. 316).

120. Kto udziela urlopów nauczycielom tymczasowym i kto prowadzi ich sprawy dyscyplinarne? Do trzech miesięcy mogą urlopu udzielać nauczycielom tymczasowym Rady szkolne okręgowe, które także prowadzą dochodzenia dyscyplinarne w ich sprawach. (P. 307).

121. Nauczyciele pomocniczy. Rada szkolna okręgowa może za pozwoleniem Rady szkolnej krajowej w razie braku osób z kwalifikacją, mianować na posady tymczasowe, zostające pod kierownictwem osób kwalifikowanych, także nauczycieli bez przepisanej kwalifikacji jako nauczycieli pomocniczych. Nauczyciele pomocniczy pobierają mniejszą płacę (500 koron), może im być na 6 tygodni przed końcem roku lub półroczu wypowiedziana posada i powinni się w najkrótszym czasie we własnym interesie postarać o przepisaną kwalifikację. (P. 318—319).

122. Czy nauczyciel tymczasowy jest obowiązany składać przysięgę służbową? Nauczyciel (nauczycielka) tymczasowy lub pomocniczy obowiązany jest zamiast przysięgi służbowej składać po swej nominacji uroczyste ślubowanie w ręce przewodniczącego Rady szkolnej okręgowej, względnie jego zastępcy lub inspektora szkolnego — a to według przepisanej roty i złożenie tego ślubowania potwierdzić podpisem w osobnej księdze. Jako znak zewnętrzny dokonanego ślubowania następuje podanie ręki. Jeżeli nauczyciel przenosi się bezpośrednio z jednego okręgu do innego, odpada potrzeba ślubowania. (P. U. 38—42).

V.

Nauczyciele a siła zbrojna.

123. Jaki jest stosunek nauczycieli do obowiązku służby wojskowej? Na mocy § 32. ustawy wojskowej z r. 1889 mają być nauczyciele szkół ludowych i seminaryów nauczycielskich wcieleni na własne żądanie do rezerwy zapasowej (o ile się nie zgłoszą do służby jednorocznej na podstawie świadectwa maturalnego ze seminaryum) i odbywać wykształcenie wojskowe w czasie najmniej przeszkadzającym nauce. (P. 330).

124. Jak postępować w celu zastrzeżenia prawa do tej ulgi? W celu zastrzeżenia prawa do tej ulgi należy wniesić do politycznej władzy powiatowej (starostwo — magistrat) podanie w miesiącu styczniu i lutym z dołączeniem świadectwa dojrzałości i potwierdzeniem przełożonej władzy, że petent zajmuje posadę w danym zakładzie. Następnie obowiązany jest nauczyciel celem dalszego zastrzeżenia prawa do tej ulgi wносить takie same podanie corocznie w miesiącu czerwcu do właściwej politycznej władzy. (P. 332).

125. Kiedy ulga z § 32. ustawy wojskowej z roku 1889 gaśnie? Ulga gaśnie: 1) gdy nauczyciel opuści swój zawód; 2) gdy nie przedłoży w oznaczonym czasie dowodu dalszego trwania prawa do ulgi bez dostatecznego usprawiedliwienia. (P. 333).

126. Jakie ulgi przyznaje ustawa dla kandydatów stanu nauczycielskiego? Rekrutów niewcielonych i rezerwistów zapasowych, którzy w dniu 1. marca owego roku, w którym są asenterowani, są uczniami ostatniego roku

seminarium, należy urlopować aż do ukończenia studyów nauczycielskich. Odnośne podanie winni petenci z dołączeniem potwierdzenia dyrekcji szkoły przedłożyć dotyczącemu starostwu. (P. 333).

VI.

Nauczanie religii.

127. Do kogo należy nauczanie religii? Obowiązek starania się o zabezpieczenie nauki religii w szkołach ludowych ciąży, na mocy ustawy państwowej, na stowarzyszeniach kościelnych i religijnych. (P. 336).

128. Czy nauczyciel może udzielać religii? Tak. Jeżeli duchowieństwo parafialne obowiązku udzielania nauki religii w szkołach swej parafii podołać nie może, może dotyczący nauczyciel udzielać nauki religii, lecz musi mieć: 1) odnośną klauzulę w patencie kwalifikacyjnym, stwierdzającą, że jest uzdolnionym na podstawie odbytego egzaminu do zastępowania katechety własnego wyznania; 2) pozwolenie Ordynaryatu biskupiego (t. zw. misję kanoniczną); 3) pozwolenie władzy szkolnej. Nauki religii udzielanej przez świeckiego nauczyciela dozorują duchowni. (P. 339).

129. Gdzie władza szkolna mianuje osobnych katechetów? W publicznych szkołach ludowych o 4 lub więcej klasach, tudzież w szkołach wydziałowych, ustanawia władza szkolna osobnych katechetów, jeżeli liczba godzin nauki religii wynosi we wszystkich klasach przynajmniej 18 godzin tygodniowo, a liczba

uczniów ich wyznania i obrządków przenosi 80. (P. U. 43).

130. Czy i kiedy duszpasterze mają prawo do wynagrodzenia za naukę religii? Duszpasterze miejscowi są obowiązani do udzielania 9 godzin tygodniowo nauki religii w szkołach swej parafii (łącznie z nauką dopełniającą i exhortą liczoną za 2 godziny); za godziny ponad tę liczbę należy im się wynagrodzenie 40 koron rocznie za godzinę. (P. U. 45—46).

131. Jakie wynagrodzenie pobiera nauczyciel świecki za naukę religii? Nauczyciel, uczący religii na podstawie misyi od władzy wyznaniowej i z polecenia władzy szkolnej, pobiera 1% swej płacy miesięcznej za każdą godzinę w tygodniu, bez względu na to, czy zajęty jest w szkole w pełnej liczbie 30 godzin czy niżej tego wymiaru, ale tylko wtedy, gdy nauka trwa najmniej miesiąc. (P. U. 47).

VII.

Kształcenie nauczycieli.

132. Które zakłady zajmują się w Galicyi kształceniem nauczycieli? W Galicyi zajmują się kształceniem nauczycieli i nauczycielek państwowe seminaria nauczycielskie męskie i żeńskie, urządzone na podstawie ustawy krajowej z dnia 12. czerwca 1907. Seminarjów żeńskich jest w Galicyi trzy: we Lwowie (język wykładowy polski i ruski), Krakowie i Przemyślu (w obu język wykładowy polski). Seminaria męskie istnieją: we Lwowie, Samborze, Sokalu, Stanisławowie, Tarnopolu, Zaleszczykach (we wszystkich język

wykładowy polski i ruski — są to seminaria utrakwistyczne), Krakowie, Tarnowie, Starym Sączu i Rzeszowie (język wykładowy polski), w Krośnie (język wykładowy polski — język ruski obowiązkowy), nadto w Kętach i Rudniku (język wykładowy polski — oba seminaria dotąd niezupełne). Razem 13 męskich i 3 żeńskie. Nadto istnieje w Galicyi kilka prywatnych żeńskich seminariów z prawami szkół publicznych lub bez tych praw. (P. 354—355).

133. Jaki cel mają seminaria nauczycielskie? Seminaria nauczycielskie mają wykształcić siły nauczycielskie, przysposobione specjalnie tak dla szkół ludowych wiejskich, jakoteż i dla szkół ludowych miejskich — to też plany naukowe poszczególnych seminariów męskich uwzględniają specjalnie potrzeby jednej lub drugiej kategorii szkół i kładą osobliwszy nacisk albo na nauki przyrodniczo-rolnicze albo też na naukę języków i rysunków. (Prz. kszt. Art. I. § 1).

134. Jakie zakłady są połączone zwykle z seminariami? Z seminariami są zwykle połączone: szkoła ludowa (szkoła ćwiczeń) oraz ogródek froeblovski. Mogą być też urządzone kursa dla wykształcenia nauczycielek robot i nauczycielek ogródków, oraz kursa dla dalszego kształcenia nauczycieli.

135. Do czego uprawnia świadectwo dojrzałości ze seminarium? Świadectwo dojrzałości ze seminarium uprawnia do prowizorycznej służby we wszystkich szkołach ludowych, bez względu na to, w którym seminarium zostało uzyskane. (Prz. kszt. Art. I. § 15).

136. Czego potrzeba, by być mianowanym stałym nauczycielem? Do zamianowania sta-

łym nauczycielem w szkołach ludowych pospolitych wymagane jest świadectwo kwalifikacyi nauczycielskiej dla szkół pospolitych, które zyskuje się przez egzamin kwalifikacyjny po najmniej dwuletniej zadowalającej służbie w szkołach publicznych lub prywatnych z prawem publiczności. Do uzyskania stałej posady w szkole wydziałowej wymagane jest świadectwo kwalifikacyi nauczycielskiej do szkół wydziałowych, uzyskane przez złożenie specjalnego egzaminu po najmniej trzechletniej służbie w szkołach ludowych. (Prz. kszt. Art. I. § 14).

137. Jakie przedmioty obejmuje egzamin do szkół wydziałowych? Egzamin do szkół wydziałowych obejmuje wszystkie przedmioty jednej z trzech grup: *a)* grupę językowo-histeryczną (język lub języki wykładowe, język niemiecki, geografia i historia; *b)* grupę przyrodniczą (historia naturalna, fizyka i matematyka); *c)* grupę techniczną (rysunek odręczny i kaligrafia; rysunek geometryczny z geometryą wykreślną, nauka zręczności (dla nauczycieli), nauka robót kobiecych (dla nauczycielek). Pedagogika i język wykładowy jest przedmiotem egzaminu każdej grupy. (Prz. kszt. Art. I. § 16).

VIII.

Dalsze kształcenie nauczycieli.

138. Co robi Rada szkolna krajowa dla dalszego wykształcenia nauczycieli? Celem dalszego wykształcenia nauczycieli urządza Rada

szkolna krajowa corocznie dwa kursa wydziałowe dla dwóch grup zawodowych i to na przeciąg jednego roku przy seminariach nauczycielskich lub innych zakładach naukowych. Celem dalszego przysposobienia do zawodu nauczycielskiego w przedmiotach nauki kursów rolniczych, urządza Rada szkolna krajowa przy jednej ze szkół rolniczych roczny kurs nauczycielski rolniczy. Nadto może Rada szkolna krajowa urządzić kursa dla poszczególnych przedmiotów szkoły ludowej lub wydziałowej. O ile seminaria nauczycielskie żeńskie nie kształcą nauczycielek robót ręcznych lub nauczycielek ogródków dziecięcych, może Rada szkolna krajowa urządzać kursa dla wykształcenia obu kategorii nauczycielek. (Prz. kszt. Art. I. § 18—22).

139. W jaki sposób ma się odbywać dalsze kształcenie nauczycieli? Przy pomocy bibliotek szkolnych okręgowych, konferencji okręgowych i krajowych.

140. Biblioteka szkolna okręgowa. Biblioteka szkolna okręgowa ma dostarczyć nauczycielom dzieł i czasopism treści naukowej i dydaktyczno-pedagogicznej, tudzież cenniejszych przyborów naukowych. Biblioteczka bywa zakładana zwykle w siedzibie Rady szkolnej okręgowej, która sprawuje nadzór nad nią. Zawiaduje biblioteką komisya biblioteczna, wybrana na konferencji okręgowej. Biblioteka może być podzielona i w takim razie poszczególne jej części bywają umieszczane w tych miejscowościach okręgu, w których mieszczą się urzędy podatkowe. (P. 417—420).

141. Co jest celem konferencji okręgowych? Konferencya nauczycieli w okręgu ma dążyć do potrzebnej zgodności w wewnętrznej or-

ganizacyi szkolnictwa w okręgu, naradzać się nad środkami podniesienia szkolnictwa ludowego i odnoszące się do tego wnioski przedkładać władzy szkolnej okręgowej, dawać opinię o kwestyach w sprawach szkolnych, jakie przez tę władzę będą przedstawione. Jako środki, do tego celu prowadzące, służą szczególnie wykłady treści naukowej lub pedagogicznej, przedstawienie postępowania praktycznego przy wykładzie pewnych przedmiotów, tudzież wystawy środków naukowych. (P. 421).

142. Gdzie i kiedy odbywają się konferencye okręgowe? Konferencye okręgowe odbywają się z reguły raz na rok w czasie i miejscu przez Radę szkolną okręgową wyznaczonym. Konferencya nauczycieli może być także podzieloną na kilka części, zwłaszcza w powiatach bardzo rozległych. (P. 422).

143. Kto jest obowiązany do uczestniczenia w konferencji okręgowej? Do uczestniczenia w konferencji okręgowej obowiązani są wszyscy nauczyciele i stali katecheci okręgu z kwalifikacją, nadto nauczyciele główni i szkół ćwiczeń seminaryjów nauczycielskich. Członkowie konferencji mają głos uchwalający oraz prawo biernego i czynnego wyboru. Nauczyciele tymczasowi ze świadectwem dojrzałości tylko, mają głos doradczy. (P. 422).

144. Co to jest wydział konferencyjny? Jest to wydział, wybrany z pośród członków konferencji, który ma przygotować przedmiot obrad najbliższej konferencji. (P. 423).

145. Co to jest konferencya krajowa? Jest to zgromadzenie nauczycieli wybranych przez konferencye okręgowe, celem dawania opinii w kwestyach przez Radę szkolną krajową

przedłożonych, oraz celem naradzenia się nad środkami podniesienia szkolnictwa ludowego, nad sprawami dotyczącymi praw, obowiązków i stosunków stanu nauczycielskiego. Konferencja krajowa może stawiać także wnioski samodzielne. (P. 424).

146. Kto i kiedy zwołuje konferencję krajową? Konferencję krajową zwołuje co 6 lat Rada szkolna krajowa w swej siedzibie. Może ona także zarządzić odbycie konferencji na dwóch osobnych zgromadzeniach. (P. 424).

147. Skład konferencji krajowej? W skład konferencji krajowej wchodzi delegaci nauczycieli poszczególnych okręgów, inspektorowie okręgowi, dyrektorowie seminariów nauczycielskich i szkół wydziałowych (jeżeli nie są wybrani przez konferencje okręgowe). (P. 424—425).

IX.

Regulamin szkolny.

148. Jaki regulamin obowiązuje w szkołach ludowych w Galicyi? W szkołach ludowych i wydziałowych w Galicyi obowiązuje nowy stały regulamin, wprowadzony w życie z dniem 1. września 1909, a obejmujący przepisy praktyki szkolnej w szkołach ludowych i wydziałowych, przepisy o nauce prywatnej i opiece nad dziećmi.

149. Czy mogą być utworzone klasy oddzielne dla ułomnych? Gdzie tego wymagają stosunki można za zezwoleniem Rady szkolnej krajowej tworzyć osobne klasy pomocnicze

dla dzieci nie mających wszystkich zmysłów oraz dla dzieci słabiej uzdolnionych. (R. § 5).

150. Co należy założyć przy każdej szkole, zwłaszcza na wsi? Przy każdej szkole, zwłaszcza na wsi, winien być założony i urządzony ogród szkolny (względnie pole doświadczalne). Utrzymanie i uprawa należy do kierownika szkoły (ewentualnie do innego nauczyciela), do robót można używać dzieci dwóch najwyższych stopni i uczniów z kursów dopełniających. (R. § 13).

151. Podział nauki co do czasu. Nauka w szkole ludowej jest całodzienna lub półdzienna, stosownie do kategorii szkoły, planu naukowego i rozporządzenia Rady szkolnej krajowej. (R. § 15).

152. Kto układa i zatwierdza podział godzin w szkole? W szkole więcejklasowej układa podział godzin kierownik z uwzględnieniem uzasadnionych życzeń nauczycieli i ich kwalifikacyi, a po omówieniu go na konferencyi przedkłada Radzie szkolnej okręgowej do zatwierdzenia. (R. § 16 i 145).

153. Jakie środki i przybory naukowe winny się znajdować w każdej szkole? W każdej szkole winny być: 1) przyrządy do początkowej nauki czytania (obrazy, ruchomy alfabet); 2) środki do uzmysłowienia początkowej nauki rachunków (liczydła, miary, wagi etc.); 3) obrazy do nauki poglądu; 4) globus; 5) mapa ścienna planiglobów, kraju ojczystego, monarchii austriacko-węgierskiej, Europy, Palestyny; 6) najpotrzebniejsze środki do nauki rysunków; 7) zbiór okazów przyrody kraju i zwykłych przyrządów fizykalnych; 8) biblioteka szkolna. Środków, nie

aprobowanych przez Radę szkolną krajową, używać nie można. (R. § 17).

154. Czy dzieci mogą być uwalniane od poszczególnych przedmiotów? Ze względu na stan zdrowia mogą być dzieci uwolnione od poszczególnych przedmiotów (rysunki, roboty, śpiew, gimnastyka), ale tylko w wypadkach, stwierdzonych świadectwem lekarskim. (R. § 27).

155. Czy dzieci cudzoziemców mogą uczęszczać do szkoły ludowej? Dzieci cudzoziemców, mieszkające w kraju, należy co do obowiązku uczęszczania do szkoły traktować na równi z dziećmi tutejszemi (o ile nie istnieją osobne odmiennie umowy z obcem państwem). (R. § 32).

156. Wpisy do szkoły. Wpisy do szkoły odbywają się z reguły w ostatnich trzech dniach przed rozpoczęciem roku szkolnego, a przeprowadza je w budynku szkolnym kierownik lub wyznaczony przez niego nauczyciel. Obwieszczenie o wpisach ogłasza na 8 dni przed ich rozpoczęciem w odpowiedni sposób Rada szkolna miejscowa. (R. § 33—35).

157. Czy wolno dzieciom w wieku przedszkolnym i wyszłym z wieku szkolnego uczęszczać na naukę codzienną? Tak, jeżeli nie ma wątpliwości co do ich rozwoju fizycznego i umysłowego ewentualnie, gdy nie stoją na przeszkodzie względem na szkołę i karność szkolną. (R. § 37—39).

158. Czy w ciągu roku szkolnego można dzieci przyjmować do szkoły? Tylko w razie przesiedlenia rodziców, zresztą zaś tylko na podstawie osobnego zezwolenia lub zarządzenia władzy szkolnej. (R. § 43).

159. Przerwy między godzinami. Po każdej godzinie nauki następuje 5-minutowa prze-

ra,
o-
n
o-
y,
n,
2.
-
,
i
rwa dla wypoczynku, po drugiej zaś godzinie przerwa 15-minutowa. Przy jednorazowej nauce przedpołudniowej trwają przerwy po każdej godzinie 10 minut, po każdej drugiej godzinie 15 minut. Izby podczas przerw mają być wietrzone. (R. § 63).

160. **Czy dzieci szkolne mogą być członkami stowarzyszeń?** Dzieciom szkolnym nie wolno ani należeć do stowarzyszeń, ani zawiązywać tychże między sobą. Nie wolno im nosić odznak ani brać udziału w zgromadzeniach stowarzyszeń, publicznych zebraniach, pochodach, (chyba za zezwoleniem kierownika) i demonstracjach. Współudział dzieci w publicznych widowiskach, przedstawieniach i koncertach dozwolony jest tylko wyjątkowo. (R. § 79—80).

161. **Jakie kary są dozwolone w szkole ludowej?** Dozwolone są: nagana, stanie za ławką, wykluczenie od zabaw i wycieczek, zatrzymanie po godzinach szkolnych (pod dozorem nauczyciela i z wyznaczeniem zatrudnienia), wezwanie rodziców, zagrożenie wykluczenia i wykluczenie (na zarządzenie Rady szkolnej okręgowej). Chłosta cielesna i inne kary są niedopuszczalne. (R. § 83).

162. **Jak zapewnić wykluczonemu dziecku dalsze pobieranie nauki?** O ile rodzice nie zapewnią wykluczonemu dziecku nauki prywatnej, należy je przydzielić do innej szkoły lub spowodować u sądu opiekuńczego oddanie dziecka do zakładu wychowawczego, przytułiska lub domu poprawy. (R. § 86).

163. **Klasyfikacja w szkole więcejklasowej.** W szkołach dwu- i więcejklasowych należy cenzury z zachowania się, pilności i postępów w przedmiotach ustalać na konferencji nauczycielskiej. (R. § 114).

164. Kto nie może piastować urzędu nauczycielskiego? Urzędu nauczycielskiego nie mogą zajmować osoby: 1) nie mające obywatelstwa austriackiego; 2) które utraciły na mocy wyroku karnego prawo wybieralności do reprezentacyi gminnej, lub na których ciąży postęпки niemoralne lub zdrożności tego rodzaju, że mogłyby spowodować orzeczenie wydalające ze służby mianowaną już siłę nauczycielską. (R. § 117—118).

165. Czy nauczyciel jest obowiązany do czynności służbowych w innej szkole? Za czynności nauczyciela w innej szkole pospolitej lub wydziałowej musi się go osobno wynagradzać nawet wtedy, jeżeli obie szkoły są pod wspólnem kierownictwem, o ile nauczyciel nie zobowiązał się do nich przy swem mianowaniu. (R. § 124).

166. Kto udziela nauczycielom urlopów? Urlopów do trzech dni udziela kierownikowi szkoły Rada szkolna miejscowa, innym siłom nauczycielskim kierownik szkoły. O dłuższy urlop mają nauczyciele prosić Radę szkolną okręgową, względnie Radę szkolną krajową. (R. § 125).

167. Czy dzieci szkolnych wolno używać do załatwiania spraw osobistych? Stanowczo nie; nie wolno dzieci szkolnych używać do robót w gospodarstwie domowym, do czyszczenia budynku i wywiadywania się o podejrzanych zasłabnięciach współuczniów. (R. § 134).

168. Handel i składki w szkołach. Nauczycielom nie wolno z reguły sprzedawać dzieciom książek lub przyborów do pisania i rysowania oraz innych artykułów, ani zalecać oznaczonych sklepów. Składki pieniężne można zarządzać tylko na wyraźne zezwolenie

Rady szkolnej krajowej i to na cel dobroczynny lub cel użyteczności publicznej. (R. § 135—137).

169. Konferencya nauczycielska. W dwu- lub więcejklasowych szkołach ma się co miesiąc regularnie odbywać konferencya nauczycielska, która służy do wspólnego omówienia wszystkich pedagogicznych i administracyjnych spraw szkolnych wogóle oraz do dalszego kształcenia się nauczycieli. Konferencya ma przez omawianie zasad nauczania, stanu nauki, karności szkolnej i urzędzeń szkolnych ułatwić osiągnięcie niezbędnej zgodności i jednolitości postępowania, zwłaszcza w oddziałach równorzędnych. Na konferencyach omawia się także spostrzeżenia ogólnej natury, poczynione przez kierownika szkoły przy hospitacyi klas, rozstrzyga się o klasyfikacyi dzieci i uwolnieniu ich ze szkoły, o nabywaniu nowych środków naukowych i dzieł do biblioteki. (R. § 150).

170. Kto może być członkiem konferencyi nauczycielskiej danej szkoły? Członkami konferencyi są wszyscy nauczyciele zajęci w szkole i w należących do niej ekspozyturach, łącznie z nauczycielami religii. Członkowie grona nauczycielskiego są obowiązani brać regularnie udział w konferencyach nauczycielskich, a w razie przeszkody zawiadomić kierownika, podając powód nieobecności. (R. § 151—153).

171. Jakie przedmioty nadobowiązkowe mogą być zaprowadzone w szkole wydziałowej? W szkołach wydziałowych męskich może być zaprowadzona, jako przedmiot nadobowiązkowy, nauka algebry, zaś w szkołach wydziałowych żeńskich (w klasach wyższych) nauka gospodarstwa domowego i robót kuchennych, nau-

ka o zatrudnieniach i zabawach ogródka dziecięcego oraz nauka pedagogiki (w szkołach wydziałowych żeńskich pięcioklasowych). (R. § 169., pytanie 28).

172. Jakie akta winny być utrzymywane w szkole? W każdej szkole należy utrzymywać: Kronikę szkolną, inwentarz szkolny, protokół czynności, indeks normalistów, księgę wizytacyjną, katalogi biblioteczne, spis książek dla ubogiej młodzieży, spis książek załączonych do bibliotek młodzieży szkolnej, katalogi klasowe, katalog główny, wykazy uczęszczania, dzienniki lekcyjne, szczegółowe plany naukowe, a w szkołach dwu- i więcej klasowych protokół konferencyjny. Akta urzędowe prowadzi kierownik szkoły, katalog klasowy i dziennik lekcyjny prowadzi gospodarz klasy. Jeżeli w jednej klasie są połączone dwa stopnie nauki, należy prowadzić dziennik lekcyjny osobno dla każdego stopnia. (R. § 146).

173. Co mówi regulamin o metodzie nauczania? Według brzmienia nowego regulaminu nie przepisuje się pewnej ściśle określonej metody nauczania dla żadnego przedmiotu. Należy jednak nauki udzielać w ten sposób, aby wszystkie dzieci prawidłowo rozwinięte mogły osiągnąć cel nauki. (R. § 7).

174. Ochrona ustawowa nauczycieli. W wypełnianiu swego zadania znajdują nauczyciele poparcie u swych przełożonych, mają prawo domagać się współdziałania domu rodzicielskiego i jako osoby urzędowe korzystają z ustawowej ochrony władz w całej pełni. (R. § 128).

175. Ilość dzieci przy nauce robót ręcznych kobiet. Przy nauce robót ręcznych kobie-

cych należy przestrzegać, aby nauczycielka o ile możliwości nie uczyła równocześnie w jednej grupie więcej aniżeli 40 dziewcząt. (R. § 6).

X.

Nauka prywatna, opieka pozaszkolna, państwowa ustawa szkolna.

176. Kto może zakładać szkoły prywatne? Założenie prywatnej szkoły ludowej jest dozwolone każdemu, kto wykaże się potrzebnem do tego uzdolnieniem. Odnosne podanie przedkłada Rada szkolna okręgowa do rozstrzygnięcia Radzie szkolnej krajowej; przed udzieleniem pozwolenia przez Radę szkolną krajową nie wolno szkoły otwierać. (R. § 196—203).

177. Czy szkoły prywatne mogą otrzymać prawo publiczności (tj. prawo wydawania świadectw, mających takie same znaczenie jak świadectwa szkół publicznych)? Tak. Winny się o to po dopełnieniu różnych przepisów postarać za pośrednictwem Rady szkolnej krajowej u Ministerstwa wyznań i oświaty. (R. § 204—212).

178. Czy dzieciom wolno pobierać naukę prywatnie w domu? Rodzicom wolno dla dzieci swych urządzić naukę prywatną w domu, byle ona stosowała się zakresem swym do zakresu danej szkoły. Pobieranie nauki w domu uwalnia dzieci od obowiązku uczęszczania do szkoły publicznej. Dzieci pobierające naukę w domu mogą być dopuszczane do składania egzaminów prywatnych w szkołach pu-

blicznych bez osobnego pozwolenia i uzyskują świadectwa. Egzamina te (za taksą) odbywają się z reguły w czterech ostatnich tygodniach półrocza lub roku szkolnego. (R. § 213—216).

179. Którymi dziećmi i ich wychowaniem mają się szczególnie zająć nauczyciele? Władze szkolne i nauczyciele mają się zająć szczególnie wychowaniem takich dzieci, których wychowanie domowe jest zaniedbane. W tym celu winni popierać dotyczące stowarzyszenia humanitarne, względnie dążyć do ich zakładania, a w razie potrzeby żądać interwencji sądu opiekuńczego. Sprawy dotyczące opieki lub ochrony dzieci winni nauczyciele omawiać na konferencyi. (R. § 223—227).

180. Zadanie szkoły ludowej według państwowej ustawy szkolnej. Ustawa państwowa z 14. maja 1869 (zmieniona w r. 1883) tak określa zadanie szkoły ludowej: »Zadaniem szkoły jest wychowywać dzieci obyczajowo-religijnie, rozwijać ich władze umysłowe, wyposażyć je wiadomościami i zdolnościami potrzebnymi celem dalszego wykształcenia dla życia i tworzyć podstawę do wykształcenia dzielnych ludzi i członków społeczeństwa«. (P. 430. Porównaj pyt. 18 — o zadaniu szkoły ludowej w brzmieniu ustawy krajowej).

Alfabetyczny spis rzeczy.

(Liczby oznaczają odnośne pytanie).

- A**кта szkolne 172.
- Asygnowanie płacy nauczycielom tymczasowym 116.
- B**ezpłatne książki dla młodzieży 54.
- Biblioteki szkolne 56.
- Biblioteki szkolne okręgowe 140.
- Budynki szkolne na cele nieszkolne 17.
- C**el seminaryów nauczycielskich 133.
- Cele nieszkolne a budynki szkolne 17.
- Ciche zajęcia 49.
- Cudzoziemców dzieci 155.
- Członkowie Rady szkolnej okręgowej a trwanie ich mandatów 4 b).
- Czteroklasowe szkoły 48 d).
- D**elegaci nauczycieli do Rady szkolnej okręgowej. — Wybór 4 c).
- Dni wolne od nauki 68.
- Dobrowolne zrzeczenie się posady 95.
- Dochody funduszu szkolnego miejscowego 11.
- Dodatki do płacy nauczycieli 82.
- Dopełniająca nauka 29—32. (Kto udziela 30 — specjalny charakter 31 — trwanie 32).
- Duszpasterze a wynagrodzenie za naukę religii 130.
- Dwa obrządki w szkole a modlitwy i nabożeństwa 64.
- Dwuklasowe szkoły 48 b).
- Dyscyplinarne dochodzenie 84.
- Dyscyplinarne kary 85.
- Dyscyplinarka nauczycieli tymczasowych 120.
- Dyscyplinarka wytoczona przez Radę szkolną krajową 88.
- Dzieci a stowarzyszenia 160.
- Dzieci cudzoziemców 155.
- Dzieci ułomne 149.

- Dzieci w wieku przedszkolnym 157.
 Dzieci wolne od uczęszczania do szkoły publicznej 38.
 Dzieci wykluczone ze szkoły 162.
 Dzieci zmarłego nauczyciela stałego 106.
 Dzieci zmarłego nauczyciela tymczasowego 108.
 Dzielenie feryi szkolnych 67.
Egzamin do szkół wydziałowych 137.
 Egzamin prywatny, wstępny, nadzwyczajny, końcowy 58.
 Egzorty 63 b).
 Emerytura — prawo do niej 94.
 Emerytura — wymiar 96.
 Emerytura — czas otrzymania 99.
 Emerytura — utrata prawa do niej 100.
 Ewangelików ferye szkolne 69.
Ferye szkolne 65.
 Ferye szkolne stały termin 66.
 Ferye szkolne dzielenie 67.
 Ferye szkolne żydów i ewangelików 69.
 Fundusz emerytalny 111.
 Fundusz szkolny krajowy 14—16.
 Fundusz szkolny miejscowy 11—13.
Handel w szkole 168.
 Historia powstania Rady szkolnej krajowej 3 a).
 Hygiena szkolna a nauczyciel 71.
 Ilość dzieci przy robotach ręcznych 175.
 Ilość nauczycieli — od czego zależy 20.
 Inne języki w szkole ludowej 45.
 Inne wizytacje (nie inspektorskie) w szkole lud. 4 h).
 Inne zakłady przy szkole ludowej 33.
 Inspektor szkolny okręgowy 4 g).
 Instancje — Rada szkolna krajowa jako instancja 3 d).
 Interkalarya 113.
Jednoklasowe szkoły 48 a).
 Języki (inne) w szkole ludowej 45.
 Język urzędowy Rady szkolnej krajowej 3 g).
 Język wykładowy w szkole ludowej 44.
Kandydaci stanu nauczycielskiego a ulgi wojskowe 126.
 Kary dyscyplinarne nauczycieli 85.
 Kary dyscyplinarne nauczycieli tracą znaczenie 86.
 Kary w szkole ludowej 161.
 Kary za nieposyłanie do szkoły 40.
 Katecheci stali 129.
 Katastrofy w szkole ludowej 72.
 Kierownik szkoły a metryka szkolna 62.
 Klasy dla ułomnych 149.

- Klasyfikacya w szkołach więcej klasowych 163.
 Kompetencya Rady szkolnej krajowej 3 b).
 Konferencya krajowa 145.
 Konferencya krajowa — czas zwołania 146.
 Konferencya krajowa — skład 147.
 Konferencye okręgowe — cel 141.
 Konferencye okręgowe — czas i miejsce 142.
 Konferencye okręgowe — obowiązek uczestniczenia 143.
 Konferencye okręgowe — ich wydział 144.
 Konkurs ponowny na posady 77.
 Kontrola funduszu szkolnego miejscowego 12.
 Końcowe egzamina 58 c).
 Koramizowanie kwitów nauczycielskich tymczasowych 117.
 Koszta podróży członków Rady szkolnej okręgowej 4 j).
 Koszta przeniesienia nauczycieli 79.
 Książki bezpłatne dla młodzieży 54.
 Kształcenie nauczycieli 132.
 Kształcenie nauczycieli dalsze 139.
 Kursa dla kształcenia nauczycieli 138.
 Kwartał pozgonny 110.
 Majątek funduszu szkolnego miejscowego 11.
 Mandaty członków Rady szkolnej okręgowej i ich trwanie 4 b).
 Metoda nauczania 173.
 Metryka szkolna 59.
 Metryka szkolna a kierownik szkoły 62.
 Metryka szkolna — założenie i prowadzenie 60.
 Metryka szkolna — zestawienie 61.
 Mianowanie stałych nauczycieli 74, 136.
 Mianowanie tymczasowych nauczycieli 114.
 Mieszkanie dla nauczyciela lub dodatek za nie 82 c).
 Mieszkanie zmarłego nauczyciela a wdowa 109.
 Nabożeństwa szkolne 63 b).
 Nadobowiązkowe godziny — wynagrodzenie za nie 82 e).
 Nadzór szkół w państwie 1.
 Nadzwyczajne egzamina 58 d).
 Nauczanie religii 127.
 Nauczanie religii a nauczyciele 128.
 Nauczyciel a czynności jego w innej szkole 165.
 Nauczyciel a higiena szkolna 71.
 Nauczyciel a przymus szkolny 41.
 Nauczycieli prawne stosunki 73.
 Nauczycieli przenoszenie 78.
 Nauczycieli przenoszenie i koszt 79.
 Nauczycieli stałych mianowanie 74.

- Nauczycielem kto nie może być 164.
 Nauka dopełniająca 29—32. (Kto udziela 30 — specjalny charakter 31 — trwanie 32).
 Nauka na kursach połączonych ze szkołą ludową 34.
 Nauka prywatna 178.
 Naukowe plany 46.
 Nieposyłanie do szkoły — kary 40.
 Niższego typu szkoły 48.
 Normy klasyfikacyjne 57 b).
Obowiązek uczęszczania do szkoły 35.
 Obowiązek uczęszczania na naukę dopełniającą 37.
 Obowiązek zakładania szkół 6.
 Obrządki różne wśród młodzieży a modlitwy i praktyki religijne 64.
 Obsada posad 76.
 Ochrona ustawowa nauczycieli 174.
 Odjęcie urzędowania i płacy 91.
 Odprawa dla nauczyciela 97.
 Odprawa dla wdowy 103.
 Ogród szkolny 150.
 Opieka pozaszkolna nad dziećmi 179.
 Oplacanie nauczycieli (kto opłaca) 14.
Pedagogiki nauka w szkołach wydz. żeńskich 28.
 Pensja wdowia 101.
 Pensja wdowia — kto nie ma prawa do niej 102.
 Pensja wdowia — wysokość 104.
 Pensja wdowia — ustanie poboru 105.
 Pięcioklasowe szkoły 50 a).
 Pięciolecie nauczycieli 82 a).
 Plany naukowe 46.
 Płace nauczycieli 80.
 Płace nauczycieli — skąd je pobierają 15.
 Płace nauczycieli tymczasowych — asygnowanie 116.
 Płace nauczycieli w czasie odjęcia urzędowania 92.
 Płeć dzieci — podział według niej 21.
 Podział dzieci według płci 21.
 Podział godzin 152.
 Podział nauki co do czasu 151.
 Podział szkół 47.
 Pole dla nauczyciela 82 d).
 Pomieszczenie Rady szkolnej okręgowej 4 i).
 Pomocnicy nauczyciele 80 C), 121.
 Pomocnicze środki naukowe 51.
 Ponowny konkurs 77.
 Posad obsada 76.
 Posady w innym okręgu 115.

- Posady tymczasowe nadawanie 114.
 Postępowanie przy śledztwie dyscyplinarnem 87.
 Posuwanie na wyższy stopień płacy 81.
 Pozaszkolna opieka nad młodzieżą 179.
 Pożary a szkoła ludowa 72.
 Praktyki religijne młodzieży 63.
 Prawne stosunki nauczycieli ludowych 73.
 Prawo publiczności szkół prywatnych 177.
 Prawo do emerytury 94.
 Premie szkolne 52.
 Premie szkolne spis 53.
 Prezenta na posady 75.
 Procesy a młodzież szkolna 63 b.
 Prywatne egzamina 58 a).
 Prywatna nauka dzieci 178.
 Prywatnej szkoły zakładanie 176.
 Przedmioty w szkole wydziałowej 24.
 Przedmioty w szkole wydziałowej więcejklasowej 27.
 Przedmioty nadobowiązkowe w szkole wydział. 171.
 Przejście w stan spoczynku 93.
 Przeniesienie nauczycieli tymczasowych 118—119.
 Przenoszenie nauczycieli 78.
 Przerwy między godzinami 159.
 Przybory naukowe 153.
 Przyjmowanie dzieci w ciągu roku 158.
 Przymus szkolny a nauczyciel 41.
 Przymus szkolny a wykonanie 39.
 Przymus szkolny a Rada szkolna okręgowa 42.
Rada szkolna krajowa 3.
 Rada szkolna miejscowa 5.
 Rada szkolna okręgowa 4.
 Rada szkolna okręgowa a przymus szkolny 42.
 Regulamin szkolny 148.
 Rekurs od orzeczeń Rady szkolnej krajowej 89.
 Rekurs od kar za nieposyłanie dzieci do szkoły 43.
 Rekurs od orzeczeń Rady szkolnej okręgowej 4 e).
 Religii nauczanie 127—128.
Seminaria nauczycielskie — cel 132—133.
 Siła zbrojna (służba wojskowa) a nauczyciel 123.
 Skład Rady szkolnej krajowej 3 e).
 Skład Rady szkolnej miejscowej 5 a).
 Skład Rady szkolnej okręgowej 4 a).
 Składki w szkole 168.
 Sobota a żydzi 70.
 Spis premii szkolnych 53.
 Sposób wykonywania nadzoru szkolnego 2.

- Stały nauczyciel — mianowanie 74.
 Stan spoczynku — przejście 93.
 Stawianie i urządzenie szkół (kto o tem stanowi) 10.
 Stosunek wymiaru emerytury 98.
 Stosunki prawne nauczycieli ludowych 73.
 Stowarzyszenia a dzieci szkolne 160.
 Sześcioklasowe szkoły 50 b).
 Szkoły ludowe — podział 47.
 Szkoły ludowe typu niższego 48.
 Szkoły ludowe typu wyższego 50.
 Ślubowanie nauczycieli tymczasowych 122.
 Środki naukowe 51, 153.
 Świadectwo dojrzałości z seminaryum 135.
 Świadczenia dla dzieci po zmarłym nauczyc. ustają 107.
 Trwanie mandatów członków Rady szkolnej okręg. 4 b).
 Trzyklasowe szkoły 48 c).
 Tymczasowe nadawanie posad 114.
 Tymczasowym nauczycielom asygnacya płac 116.
 Tymczasowym nauczyc. koramizowanie kwitów 117.
 Tymczasowych nauczycieli przeniesienie 118.
 Tymczasowych nauczycieli urlopy i dyscyplinarki 120.
 Tymczasowych nauczycieli ślubowanie 122.
 Typ niższy szkół 48.
 Typ wyższy szkół 50.
 Uboczne zajęcie nauczyciela 82.
 Uczęszczanie do szkół mniej niż lat siedm 36.
 Uczęszczanie do szkół obowiązkowe 35.
 Uczęszczanie na naukę dopełniającą 37.
 Udzielanie nauki na kursach połączonych ze szkołą ludową 34.
 Ulgi wojskowe dla kandydatów stanu naucz. 126.
 Ulgi wojskowe dla nauczycieli 124.
 Ulgi wojskowe wygasają (kiedy) 125.
 Ułomne dzieci — klasy dla nich 149.
 Urlopy nauczycieli 166.
 Urlopy nauczycieli tymczasowych 120.
 Urządzenie szkół (kto o tem stanowi) 10.
 Urządzenie szkół wydziałowych 23.
 Urządzenie szkół wydziałowych więcejklasowych 26.
 Urzędowanie Rady szkolnej miejscowej 5 c).
 Urzędowy język Rady szkolnej krajowej 3 g).
 Ustanie świadczeń dla dzieci zmarłego nauczyciela 107.
 Ustawa o prawnych stosunkach nauczycieli 73.
 Utrata prawa do emerytury 100.
 Utrzymanie szkół wydziałowych więcejklasowych 26.

- Uwalnianie dzieci od poszczególnych przedmiotów 154.
 Uwalnianie dzieci od uczęszczania do szkoły publ. 38.
 Wdowa po nauczycielu a mieszkanie 109.
 Wdowa po nauczycielu tymczasowym 108.
 Wizytacje szkół przez inne osoby 4 h).
 Wolne dni od nauki 68.
 Wpisy dzieci do szkoły 156.
 Wstępne egzamina 58 b).
 Wybór delegatów nauczycieli do Rady szkolnej okręgowej 4 c).
 Wydalenie z zawodu 90.
 Wydatki zwyczajne i nadzwyczajne na potrzeby szkoły 8-9.
 Wydział wykonawczy Rady szkolnej okręgowej 4 f).
 Wydziałowe szkoły 22-27. (Zakładanie 22 — zadanie 23 — przedmioty 24 — więcejklasowe 25 — utrzymanie 26 — urządzenie 27 — przedmioty 27).
 Wydziałowe szkoły — przedmioty nadobowiązkowe 171.
 Wygaśnięcie ulgi wojskowej 125.
 Wykaz bezpłatnych książek dla młodzieży 55.
 Wykluczone dziecko 161-162.
 Wykładowy język w szkole ludowej 44.
 Wykonanie przymusu szkolnego 39.
 Wymiar emerytury 96.
 Wynagrodzenie duszpasterzy za nauczanie religii 130.
 Wynagrodzenie nauczycieli za nauczanie religii 131.
 Wynagrodzenie nauczycieli za godziny nadobowiązkowe 82 e).
 Wyższego typu szkoły 50.
 Wyższy stopień płacy — posuwanie 81.
 Zadanie szkoły ludowej 18, 180.
 Zadanie szkoły wydziałowej 22.
 Zajęcie ciche 49.
 Zajęcie uboczne nauczycieli 83.
 Zakładanie szkół — gdzie ? 19.
 Zakładanie szkół — obowiązek 6.
 Zakładanie szkół wydziałowych 22.
 Zakładanie szkół przez osoby prywatne 7, 176.
 Zakłady inne przy szkołach ludowych 33.
 Zakłady dla kształcenia nauczycieli 132.
 Zakłady połączone z seminarium nauczycielskim 134.
 Zakres działania Rady szkolnej krajowej 3 c).
 Zakres działania Rady szkolnej miejscowej 5 b).
 Zakres działania Rady szkolnej okręgowej 4 d).

Załatwianie spraw osobistych nauczyciela przez
dzieci 167.

Załatwianie spraw w Radzie szkolnej krajowej 3 f).

Zarząd funduszu szkolnego miejscowego 12.

Zastrzeżenie ulgi wojskowej 124.

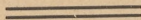
Zawiadomienie szkolne 57.

Zrzeczenie się dobrowolne posady 95.

Zwrot wkładek emerytalnych 112.

Żydów ferye szkolne 69.

Żydzi a sobota 70.

90-
532066

Лк 9.392

Tegoż autora wyszły:

- Wspomnienie o Kornelu Ujejskim. — Lwów 1903.
Lirnik Mazowiecki Teofil Lenartowicz i jego utwory. —
Lwów 1906.
Ćwiczenia stylistyczne niemieckie w klasach wydziałowych. Lwów 1906.
Marya Bartus. — Poetka nauczycielka. — Sylwetka literacka. — Kraków 1908.
Repetitorium dziejów austriackich i powszechnych z dodatkiem o wypadkach lat ostatnich. Wydanie II. Kraków 1910.
Grunwald. Zabawka dla dzieci polskich. Kraków 1910.

[W przekładzie:

- R. Kipling: Z pod nieba Indyi. — Nowele. — Warszawa 1905.
M. Twain: Szkice i humoreski. — Warszawa 1906.
E. Croner: Dziennik doktorki filozofii (w druku).
-